

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1923: 23
JUSTITIEDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE

MED

FÖRSLAG TILL LAG

OM ÄNDRING I VISSA DELAR AV LAGEN DEN

25 MAJ 1894 ANGÅENDE JORDFÄSTNING

M. M.

AVGIVET AV

DÄRTILL UTSEDDA SAKKUNNIGA

(RELIGIONSFRIHETSKOMMITTÉN)

S T O C K H O L M

1 9 2 3

Statens offentliga utredningar 1923

Kronologisk förteckning

1. Betänkande med förslag angående magistraternas befriande i visst avseende från ansvar för kronouppbörderna m. m. Norstedt. 57 s. **Fl.**
2. Förslag till lag om lösdrivares behandling m. fl. författningar. Del 5 av fattigvårdslagstiftningskommitténs betänkanden. Palmquist. xj, 423 s. **S.**
3. Spannmålsmarknadsakkunnigas betänkande. Norstedt. 41 s. **Jo.**
4. Betänkande med förslag till lag om församlingsstyrelse samt till bestämmelser om folkskoleärendenas överflyttning från den kyrkliga till den borgerliga kommunen m. m. Palmquist. vj, 304 s. **E.**
5. Skolkommissionens betänkande 5. Organisations- och ekonomiska utredningar. Norstedt. 236 s. **E.**
6. Utredning angående vissa spörsmål rörande städernas domstolsväsen. Av N. Herlitz. Norstedt. 164 s. **Ju.**
7. Statens ställning till järnvägarna i olika främmande länder. Av A. Lilienberg. Tullberg. 411 s. **K.**
8. Folkomröstningskommitténs utredningar angående referendum i främmande länder 4. Folkomröstningsinstitutet i Nordamerikas förenta stater. Av H. Tingsten. Tullberg. iv, 400 s. **Ju.**
9. Förslag till strafflag, allmänna delen, samt förslag till lag angående villkorlig frigivning jämte motiv. Marcus. xij, 534 s. **Ju.**
10. Folkomröstningskommitténs utredningar angående referendum i främmande länder 3. Folkomröstningsinstitutet i den schweiziska demokratin, dess förutsättningar, former och funktioner. Av A. Brusewitz. Tullberg. 381 s. **Ju.**
11. Utredning rörande ombyggnad av Strömsholms kanal samt utsträckning av kanalen från Smedjebacken till Ludvika. Meddelande från Kungl. Kanalkommissionen. Nr 5. Häggström. 133 s. 2 kart. **K.**
12. Betänkande och förslag angående det eklestastiska arrendeväsendet. Beckman. xij, 230 s. **E.**
13. Vägkommissionens betänkanden. 4. Förslag till lag om enskilda vägar m. m. Marcus. 147 s. **K.**
14. Betänkande med förslag till avtal rörande Stockholms bangårdsfråga. Beckman. 46 s. 10 kart. **K.**
- 15-17. Försvarsrevisionens betänkande 3. Betänkande och förslag rörande revision av Sveriges försvarsväsende. Del 1. Inledande avdelning, lantförsvaret. vj, 661 s. Del 2. Sjöförsvaret, sammanfattning av revisionens förslag, särskilda yttranden. vj, 743 s. Del 3. Bilagor. ij, 468 s. Beckman. **Fö.**
18. Kommunalförfattningssakkunnigas betänkande 4 med förslag till lag om landsting m. m. Beckman. 235 s. **S.**
19. Betänkande angående decisiv folkomröstning, avgivet av folkomröstningskommittén. Tullberg. 40 s. **Ju.**
20. Folkomröstningskommitténs utredningar angående referendum i främmande länder 5. Folkomröstningsinstitutet utanför Schweiz och Förenta staterna. Tullberg. 71 s. **Ju.**
21. Betänkande angående ordnandet av Stockholms förortsbanefråga. Blom. 127 s. **K.**
22. Betänkande och förslag i fråga om kvinnors tillträde till statstjänster 3. Kvinns behörighet att innehåva prästerlig och annan kyrklig tjänst. Marcus. 51 s. **Ju.**
23. Betänkande med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 25 maj 1894 angående jordfästning m. m. Norstedt. 56 s. **Ju.**

Ann. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = eklestastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 93) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1923: 23

JUSTITIEDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE

MED

FÖRSLAG TILL LAG

OM ÄNDRING I VISSA DELAR AV LAGEN DEN

25 MAJ 1894 ANGÅENDE JORDFÄSTNING

M. M.

AVGIVET AV

DÄRTILL UTSEDDA SAKKUNNIGA

(RELIGIONSFRIHETSKOMMITTÉN)

STOCKHOLM 1923

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

230900

STANFORD UNIVERSITY LIBRARY

300 LATHAM STREET, STANFORD, CALIF. 94305-5080

BRITAIN

AND

FOREIGN

ON THE 15th DAY OF JULY 1881

BY THE ACT OF PARLIAMENT

1881

1881

PRINTED BY RICHARD CLAY AND COMPANY

BUNGAY, SUFFOLK

PRINTED BY RICHARD CLAY AND COMPANY

BUNGAY, SUFFOLK

INNEHÅLL

	Sid.
Skrivelse till chefen för justitiedepartementet	5
Lagförslag	6
Motiv	14
Översikt av utländsk lagstiftning	42

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet.

Jämlikt nådigt bemyndigande den 21 maj 1918 tillkallade dåvarande chefen för justitiedepartementet fem personer att såsom sakkunniga biträda inom justitiedepartementet vid upprättande av förslag till den nya lagstiftning och de ändringar i gällande författningar, som ansåges erforderliga för en fullständig reglering av frågan om rätt till utträde ur statskyrkan, särskilt beträffande tillträde till vissa statsämbeten oberoende av viss trosbekännelse samt beträffande s. k. borgerlig begravning. De sakkunniga antogo sedermera benämningen religionsfrihetskommittén.

Sedan kommitténs arbete under senare delen av år 1921 legat nere samt kommittén under tiden fått en delvis ny sammansättning, återupptogs arbetet med början av innevarande år. I juni erhöilo de sakkunniga förständigande att med undanskjutande tills vidare av övriga uppgifter till slutlig behandling företaga frågan om s. k. borgerlig begravning. Berörda arbete är nu slutfört; och få de sakkunniga härmed vördsamt överlämna

- 1) Förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 25 maj 1894 angående jordfästning;
- 2) Förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 3 december 1915 angående kyrkoböckers förande;
- 3) Förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 8 och 9 §§ i kungörelsen den 14 september 1917 angående villkor för eldbegängelse jämte motiv samt en av undertecknad Kylander upprättad översikt av utländsk lagstiftning angående begravning.

Stockholm den 30 december 1922.

KARL NORDLUND.

HARALD HALLÉN.

ERIK HEDÉN.

J. JULÉN.

HADAR KYLANDER.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av lagen den 25 maj 1894 (nr 36) angående jordfästning.

Härigenom förordnas, att 2, 3, 7, 8 och 9 §§ i lagen den 25 maj 1894 angående jordfästning skola erhålla följande ändrade lydelse:

2 §.

Den avlidne skall utom i fall, varom i 8 § 1 mom. förmäles, jordfästas på sätt i denna lag sägs av präst i svenska kyrkan (jordfästning i svenska kyrkans ordning).

3 §.

Jordfästningen skall verkställas inom sex veckor efter dödsfallet, där icke giltiga orsaker till längre uppskov äro för handen. Den skall äga rum i den församling, där dödsfallet timat; dock må den kunna förrättas i annan församling, om vederbörande det åstunda.

Jordfästning verkställs å församlingens kyrkogård eller annan begravningsplats eller ock å rum, som församlingen för jordfästning anvisat. I kyrka må dock endast sådan jordfästning, varom i 4 § sägs, äga rum.

Huruvida den, som avlidit i fängelse, å sjukhus eller å annat därmed jämförligt ställe, må därstädes kunna jordfästas, ankommer på Konungens prövning.

7 §.

De särskilda formulär, efter vilka ovan omfördälda olika slag av jordfästning skola förrättas, bestämmas i kyrkohandboken.

Vid jordfästning i vanlig ordning må de i svenska kyrkan övliga ceremonier med klockringning, procession, sorgmusik och sång brukas, ävensom liktal hållas av präst, som därom anlitas och därtill finnes villig.

Ej må vid jordfästning, varom i 5 § sägs, klockringning äga rum.

Vid jordfästning i stillhet böra endast närvara den dödes anhöriga, om sådana finnas och inställa sig, samt de personer, vilka äro ousbärliga för den dödes jordande. Ej må vid sådan jordfästning förekomma klockringning, sorgmusik, sång eller liktal.

Jordfäst lik må icke begravas annorstädes än å kyrkogård eller annan plats, som blivit för sådant ändamål behörigen invigd.

8 §.

1. Har avliden medlem av svenska kyrkan i livstiden efter uppnådd ålder av aderton år skriftligen förordnat om begravning utan jordfästning i kyrkans ordning, lände det till efter rättelse.

Är ej sådant fall för handen, som i första stycket avses, skall den avlidne ändock begravas utan jordfästning i svenska kyrkans ordning, då det av de närmaste efterlevande begäres; dock icke om den avlidne fyllt femton år och särskild anledning föreligger till antagande, att det skulle strida mot hans i livstiden hysta önskan.

Förordnande eller framställning, varom i detta moment sägs, prövas av präst, som för kyrkoböckerna i den församling, vilken är rätt inskrivningsort för dödsfallet.

2. Ändå att avliden icke tillhörde svenska kyrkan, må jordfästning i kyrkans ordning verkställas av präst, som därom anlitas och därtill finnes villig; dock icke om den avlidne fyllt femton år och särskild anledning föreligger till antagande, att det skulle strida mot hans i livstiden hysta önskan.

3. Vid begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning skall klockringning, om det begäres, äga rum i vanlig ordning.

9 §.

1. Kyrkogårdar och andra begravningsplatser skola städse hållas i ordnat och värdigt skick. Vid begravning må intet förekomma, som strider mot förrättningens helgd och allvarliga innebörd.

2. På Konungens prövning ankommer huruvida och under vilka villkor enskild begravningsplats må anläggas.

Denna lag träder i kraft den — — — — —.

Förslag
till
Förordning
om ändring i vissa delar av förordningen den 3 december 1915 (nr 476)
angående kyrkoböckers förande.

Härigenom förordnas, att förordningen den 3 december 1915 angående kyrkoböckers förande jämte därtill fogade formulär skola i nedan intagna delar erhålla följande ändrade lydelse:

I. Kyrkoböcker.

H. Död- och begravningsboken.

§ 25.

1. Rätt inskrivningsort för dödsfall, jordfästning och begravning är den församling, där den avlidne är upptagen i församlingsboken eller boken över obefintliga.

§ 27.

1. Om jordfästning förrättats i den församling, som är rätt inskrivningsort för jordfästningen, av annan prästman än pastor i församlingen, åligger det den förre att därom ofördröjligen meddela pastor nödiga upplysningar för honom åliggande anteckningar i församlingens död- och begravningsbok.

2. Har jordfästning förrättats inom annan församling än den, som är rätt inskrivningsort för jordfästningen, skall den, som utfört förrättningen: a) ombesörja dess antecknande i död- och begravningsboken för den församling, där jordfästningen skett; samt b) ofördröjligen till pastor i den församling, som är rätt inskrivningsort för förrättningen, avsända bevis om jordfästningen för dess antecknande jämväl i denna församlings död- och begravningsbok.

Stadgandet i a) tillämpas ej, om jordfästningen ägt rum å begravningsplats tillhörande den församling, som är rätt inskrivningsort för jordfästningen, men belägen inom annan församling, och ej heller i fråga om person, som är intagen å sådan inrättning, varom förmäles i § 15 mom. 1 andra stycket.

3. Myndighet eller annan, som förvaltar begravningsplats, åligger ombesörja, att anmälan om därstädes verkställd begravning skyndsamt göres till pastor i den församling av svenska kyrkan, till vilken begravningsplatsen hör, eller om begravningsplatsen icke tillhör sådan församling, pastor i den för-

samling, som är rätt inskrivningsort för begravningen; och skall pastor efter mottagen anmälan om begravningen ombesörja dess antecknande i sin församlings död- och begravningsbok. Är annan församling rätt inskrivningsort för begravningen, skall pastor därjämte skyndsamt avsända underrättelse om begravningen till pastor i sistnämnda församling för anteckning jämväl i denna församlings död- och begravningsbok.

§ 29.

Död- och begravningsboken för det löpande året skall såvitt möjligt omfatta alla under året inom församlingen avlidna, jordfästa eller begravna personer. Då anmälan om dödsfall — — — anteckningar lämnas öppet.

III. Prästbevis.

§ 38.

1. *Flyttnings-, ålders- och arbetsbetyg, äktenskapsbetyg, lysningsbevis, vigselbevis, tillståndsbevis för begravning* ävensom *utdrag av födelse- och dop-, confirmations-, lysnings- och vigsel* samt *död- och begravningsböckerna*, vilka utdrag böra användas jämväl för meddelanden pastorsämbetena emellan, skola utfärdas enligt bilagda formulär.

V. Regler till kyrkoböcker och prästbevis.

G. Död- och begravningsboken.

Kol. 20 och 21. Här införas *särskilda* anteckningar om tid för jordfästning och begravning (likets jordande).

Årtalet utsättes endast, då det är ett annat än det löpande året. Månadens namn skall alltid utskrivas med bokstäver.

Kol. 22. Då tillförlitliga upplysningar icke kunnat inhämtas om avliden person, antecknas i denna kolumn, att de införda anteckningarna grunda sig endast på de uppgifter, som om den avlidne kunnat vinnas.

Förordnande eller framställning om begravning av medlem i svenska kyrkan utan jordfästning i kyrkans ordning antecknas här. Har sådan framställning blivit avslagen, skall skälet i korthet angivas.

Sker jordfästning å annan ort än den, där förrättningen antecknas, skall i denna kolumn jordfästningsorten angivas.

Sker begravning annorstädes än å begravningsplats, tillhörande den församling, där begravningen antecknas, eller har denna församling mer än en begravningsplats, skall i denna kolumn platsen för begravningen angivas. Här införas ock anteckning om likbränning.

Vid äktenskaps upplösning — — — make född) 70.

Är den avlidne — — — mannen eller föräldrarna.

Avlider bevarings- eller — — — *Uppsk.* eller *Frånv.*

Då av läkare — — — den avlidne rådfrågats.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Inskrivningens löpande årsnummer	Död		Räk- nad till för- sam- lingen		För- och tillnamn, yrke, nationalitet och religions- bekännelse (om främmande) och bostad samt för hustru mannens och för minderåriga deras föräldrars namn, yrke och bostad	Född		Ogift	Gift		Änka eller fränskild	Änka eller fränskild	
	år och mån.	dag	m.	k.		år	dag och mån.		m.	k.			m.
								m.					
1	Jan.	10	1	—	Karl Peter Olsson, hemmansägare i Styrbo	78	13/s			1			
2	Febr.	7	—	1	Brita Nyström, hustru till smeden Erik Nyström i Forsby	83	8/11				1		
3	Jan.	1	—	1	Flickebarn, dotter till pigan Johanna Persson från Forsby	15	31/13			1			
4	Mars	23	—	—	Sofia Johansson, vid dödsfallet i Alvik. Föräldrar: hemmansägaren Johan Johansson o. h. h. Anna Jönsson i Smedstorp, Solna församl.	08	2/5			1			
5	Juli	8	1	—	Henrik Wolff, f. d. bryggare, Berga	53	17/10						1
6	Aug.	6	—	1	Jeanne Lucie Saumure, guvernant på Ulvstorp, schweiziska, romersk-katolsk	84	19/5			1			
7	Sept.	5?	1	—	En okänd mansperson	Ålder o k ä n t o mkr. 40 år							
8	1914 Dec.	17	1	—	Erik Persson, sjöman, å förs.	75	6/9			1			
9	Dec.	?	1	—	Johan Stensson, kopparslagargesäll, Björnbo	77	3/8			1			
10	Okt.	4	—	—	Johan Gustaf Björkqvist, styrman, se n:r 7/1918								

Obs! Å blanketter enligt detta formulär skall sidans höjd vara 35 centimeter och sidans bred 123 Mellanraderna för varje inskrivning skola vara 2.

församling och dess Begravningsbok för år 1916.

15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.
Uppslag i församlingsbok (eller nr och år i inflyttnings- eller födelsebok)	Dödsorsak	Dödsattest av		Dödsort (om annan än hemorten)	Jordfästning Begravning		Särskilda anteckningar, såsom om avsända eller mottagna attester, förordnande eller framställning enl. jordfästningslagen § 8 m. 1, jordfästning i stillhet, jordfästningsort (utom församlingen), begravningsort (utom församlingen), om liket ej anträffats, efterlevande makes födelseår, namn å läkare, m. m.
		läkare	barnmorska		år och månad	dag	
101	Lungrot	1		Hällehults sanatorium	J. Jan. 21 B. Jan. 21		Attest om dödsfall fr. sanatoriet 11/1; e. m. f. 80. Inskr. nr 116 41/1899.
58	Barnsbörd	1			J. — — B. Febr. 10		Framställning av mannen om begravn. utan jordfästn. i sv. kyrkans ordn. 8/12; e. m. f. 78.
Föd.-B. nr 9/1915	Krävning, barnamord	1		Delsbo i Gävleborgs län	J. Jan. 21 B. Jan. 21		Attest om ädödsfall, jordfästning och begravning från Delsbo 22/1.
	Scharlakansfeber				J. B.		Attest 25/3 till Solna. Begraves i hemorten. Läkare: A. Brolander.
14	Hjärtfel				J. Juli 14 B. Juli 16		Jordfäst i Sorunda av pastor i Askans. Begraven i Naeka. Läkare: E. Granholm.
96	Influenza + pneumonia acuta	1			J. Aug. 12 B. Aug. 12		Född i Neuchâtel (Schweiz), där modern ännu lär bo; fadern, en järnv.-tjänstem., är död. Hennes bo lär vara värt omkr. 2,000 kr. Veteritgen har hon inga stäktningar här i riket. Jordf. härst. av pastor i rom.-kat. förs. i Stölm. enl. attest 13/8. Attest till Stat. C.-B. 15/8.
*Infl.-B. nr 8/1916	Drunkning av våda	1		Funnen i sjön vid Haga brygga	J. Sept. 20 B. Sept. 20		Medikolegal besiktning.
449	Gula febern			Bahia i Brasilien	J. B.		Underrättelse från generalkonsulatet i Rio de Janeiro ankom 3/10. Se Död.-B. 6/1914.
7	Hängning, själv-mord				1917 J. Jan. 4 B. Jan. 4		Polisundersökning enligt skrivelse från kronolänsman O. Hagström 31/12.
					J. B.		

centimeter räknat efter yttersta tryckta linjer. Å varje sida skall vara rum för 10 inskrivningar.

Utdrag av Död- och Begravningsbok.

1. Att
2. från i förs. i län.
3. född den, avled härstädes den år
4. Dödsorsak:
5. enligt attest av
6. Blev här jordfäst den i
7. Blev här begravnen den å
8. betygar församling i län
9. den år

Tillståndsbevis för begravning.

1. Att
2. från i denna församling
3. född den år, död den år
4. i församling i län,
5. dödsorsak: enl. attest av
6. är berättigad att {^{efter}
utan} jordfästning i svenska kyrkans ordning begravas
7. i församling i län,
8. betygar församling i län
9. den år

10. Jordfäst härstädes den år
11. betygar församling i län
12. den år

Denna förordning träder i kraft den

Förslag

till

Kungörelse

om ändrad lydelse av 8 och 9 §§ i kungörelsen den 14 september 1917
(nr 659) angående villkor för eldbegängelse.

Härigenom förordnas, att 8 och 9 §§ i kungörelsen den 14 september 1917
angående villkor för eldbegängelse skola erhålla följande ändrade lydelse:

8 §.

Innan eldbegängelse företages, skall till styrelsen för anstalten för eldbegängelse avlämnas vederbörligt intyg om verkställd jordfästning eller därom, att begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning må äga rum.

9 §.

Anstaltens styrelse åligger tillse, att, så snart eldbegängelsen skett, askan nedsättes å kyrkogård eller annan begravningsplats antingen i grav eller ock i tillsluten urna, förvarad i överbyggt och instängt rum.

Denna kungörelse träder i kraft den — — —

Motiv.

*Historisk
översikt.*

Efter kyrkoreformationen i Sverige sökte man länge upprätthålla den evangelisk-lutherska kyrkans bekännelse såsom den i landet enda tillåtna. I överensstämmelse härmed stod, att begravning efter främmande religions bruk icke tolererades. Emellertid tvingade förhållandena i detta såväl som i andra avseenden till vissa eftergifter mot inkomna utlänningar av främmande trosbekännelse. Dessa förvägrades sålunda icke att själva begrava sina döda, men, liksom utlänningarnas religionsfrihet i allmänhet var inskränkt till enskild husandakt, så fingo de främmande trosbekännarnas begravningar — med undantag för främmande makters beskickningar — icke ske under medverkan av deras egna präster eller under mera högtidliga former.¹

De reformerta kommo med avseende på religionsövning tidigare än andra främmande trosbekännare till en något friare ställning. Det skedde genom privilegierna för Alingsås manufaktur den 22 december 1724 och kungl. kungörelsen den 27 augusti 1741 angående fri religionsövnings förunnande i riket åt alla dem av den engelska och reformerta kyrkan.

På berörda privilegier kunde dock näppeligen grundas någon vidsträcktare rätt för de reformerta att efter sin ritual förrätta begravning. En sådan rätt följde däremot givetvis för bekännarna av den »engelska och reformerta kyrkan» av kungörelsen den 27 augusti 1741, vilken tillförsäkrade nämnda trosbekännare att »icke allenast njuta en fri religionsövning härstädes samt hava tillstånd att uti sjöstäderna, Karlskrona undantagandes, få uppbygga och hava sina egna kyrkor, utan ock få njuta kungl. maj:ts nådiga beskydd samt alla övriga förmåner, varav alla andra undersåtar, enligt rikets lagar och regeringsform, sig hava att hugna».

För andra främmande trosbekännare gällde däremot fortfarande uti ifrågasvarande hänseende de gamla bestämmelserna,² ehuru de visserligen icke alltid

¹ I 1667 års religionsplakat stadgades beträffande dem, »som av en annan religion äro, än den vi och vårt rike oss tillbekänna», att »i anseende av blotta religion skall ingen, som eljest av en kristen tro är, bliva sökt eller förolämpad, så länge han efter vår lag, stadgar och ordningar sig rättar och förhåller». »Detta fria vistande» i riket avsåg dock endast lekmän men ingalunda »präster, klerker eller några andra, som med predikande eller lärande hemligen eller uppenbarligen sig befatta». Undantag gjordes emellertid för de präster, som voro i tjänst hos främmande konungars eller staters ministrar och sändebud, eftersom samma ministrar och sändebud skulle åtnjuta en fri religionsövning i deras egna hus för dem och deras enskilda följe och tjänare. De fingo däremot icke »sträcka sin religionsövning utom deras hus och till några andra, som av bemälda sändebuds och ministrars medfölje och husfolk icke äro, utan på sin egen hand här i riket vistas, fastän de av lika religion med dem vara kunde». »Skulle ock», hette det vidare, »någon främmande ministers präst handla däremot, så att han med lärande, predikande eller sakramenternas utdelande eller någon annan kyrkotjänsts förrättande utom bemälda ministers hov och hus sig befattar, densamma skall icke mera såsom en sådan privilegierad person aktad bliwa, efter han därutom själv träder, utan bör för sitt brott hos sin husbonde anklagas, den i sådana fall ej vågra kan, honom ifrån sig skilja, då han ock strax förvisas landet, och aldrig mer må tillåtas komma härin.» — 18 kap. 11 § i 1686 års kyrkolag lydde: »De av främmande religion, som dö här i riket, njuta fuller kyrkogård och lägerstad, men ingen skola, sång eller likpredikning.»

² Se dock angående de grekisk-ryska trosbekännarna i Finland nedan s. 42.

upprätthöllos. Särskilt satte sig katolikerna ofta över desamma, vilket vållade många stridigheter.

Sedan emellertid ständerna vid 1779 års riksdag hos kungl. maj:t hemställt om fri religionsövning för de utlänningar, som ville inflytta i riket, utfärdades den 24 januari 1781 kungl. kungörelsen angående några omständigheter rörande den religionsfrihet, som beviljad är i anledning av 7 § uti Sveriges rikets ständers beslut av den 26 januari 1779. »Dem av främmande religioner, som antingen sig här i riket nedsatt eller framdeles sig härstädes nedsätta», blev nu tillåtet att bygga sina egna kyrkor, att förse sina kyrkor med klockor och egna begravningsplatser och att till sina församlingar kalla ordentliga egna lärare av sin religion. De skulle också, efter sitt sätt, få förrätta begravningar; och meddelat förbud emot missionärens antagande och avsändande inom eller utom riket skulle icke hindra deras lärare att, efter kallelse, besöka sina egna religionsförvanter på sådana ställen i riket, där de icke hade kyrkor och församlingar inrättade, samt betjäna dem med — utom andra förrättningar — begravning efter sitt sätt. De av främmande religioner övliga allmänna processioner och ceremonier skulle väl vara dem förbjudna. Förbudet sträckte sig dock endast till publika platser, torg och gator men icke till invigning av deras kyrkor, kyrkogårdar, klockor eller någon av deras ceremonier, som inom slutna kyrko- och kyrkogårdsportar kunde förrättas. Lutherska prästerskapet borde för ingen del, och vid hårt ansvar till görandes, påtruga dem sin ämbets-tjänst, utan lämna deras frihet okvald att, ifrån andra orter, skaffa sig präster av sin religion till de förrättningar, som inom deras hus förefölle; men däremot borde de lutherska prästerna, när de frivilligt därom anmodades, förrätta, utom annat, deras begravningar, som vore av främmande religion, utan all annan förändring av svenska handbokens formulär än av de ord, vilka omständigheterna vid varje tillfälle nogsam utmärkte. Anständig lägerstad å kyrkogårdar och andra allmänna begravningsplatser borde alla av kristen religion så hädanefter som hittills för sina döda åtnjuta, och skulle de även, emot vanlig betalning till kyrkorna, få bruka klockor vid sina begravningar, antingen dessa av lutherska eller deras egna präster förrättades.

Beträffande mosaiska trosbekännare innehöll omförmälda kungörelse, att kungl. maj:t ville för dem låta utfärda ett särskilt »handelsreglemente», i vilket även villkoren för den dem förunnade religionsfrihet komme att utsättas och förklaras. Ett sådant reglemente blev genom kommerskollegium utfärdat den 27 maj 1782. Det innehöll, bland annat, att judarna tillätes att i varje av vissa för dem utsedda städer¹ inrätta synagoga samt därvid hålla rabbin med erforderlig betjäning och att för judarna skulle i var och en av dessa städer utses och anordnas en särskild begravningsplats.

I allmänhet var religionsfriheten för judarna enligt ifrågavarande handelsreglemente mera inskränkt än för andra främmande trosbekännare enligt 1781 års kungörelse. Denna gällde uppenbarligen endast främmande *kristna* trosbekännare, ehuruval detta uttryckligen säges endast i fråga om rätt till lägerstad å kyrkogårdar och andra allmänna begravningsplatser samt rätt att, emot vanlig betalning till kyrkorna, bruka klockor vid begravningar. »Okristna» fingo således i allt fall icke begravas å kyrkogårdarna eller andra allmänna begravningsplatser, och kyrkklockorna fingo ej användas vid deras jordande.

Mosaiska trosbekännare blevo genom förordningen den 30 juni 1838 angående mosaiska trosbekännares skyldigheter och rättigheter här i riket i allmänhet likställda med främmande kristna trosbekännare. Dock innehöll en särskild ordning, publicerad genom kom.-koll. cirk. den 13 augusti 1838, angående

¹ Efter 1860 fingo inländska och efter 1873 jämväl utländska mosaiska trosbekännare bosätta sig överallt inom riket. (K. F. ²⁰/₁₀ 1860 och K. K. ²⁰/₂ 1873.)

vad mosaiska trosbekännare hade att iakttaga i avseende på utövningen av deras religion och bestyret inom deras församlingar den bestämmelsen, att mosaiska trosbekännare såsom förut ägde att begrava sina döda å särskild begravningsplats, som därtill kunde utses.

Kungörelsen den 24 januari 1781 gällde vidare icke »avfallingar». Övergång från den evangelisk-lutherska läran var fortfarande förbjuden. Kungörelsen innehöll, att vad som uti missgärningsbalkens 1 kap. 3 § stadgades om den, som avföller från den rätta evangeliska läran och trädde till en villfarande, skulle på det nogaste handhavas.¹ Den, som en gång blivit medlem av svenska kyrkan, var således i fråga om begravning, såväl som i andra avseenden, ovillkorligt underkastad kyrkans ordning. En annan sak är, att man såsom ett straff eller av annan orsak kunde bliva utesluten från »kristlig begravning».²

Regeringsformen av år 1809 fastslår religionsfrihetens grundsats med stadgandet i § 16, att »Konungen bör — — — ingens samvete tvinga eller tvinga låta, utan skydda var och en vid en fri utövning av sin religion, så vitt han därigenom icke störer samhällets lugn eller allmän förargelse åstadkommer». Detta stadgande ansågs dock icke påkalla ändring i bestämmelserna om avfall från den evangelisk-lutherska läran.

År 1860 öppnades emellertid möjlighet för medlem av svenska kyrkan att övergå till annan troslära. Genom förordningen den 23 oktober 1860 angående ändring i gällande bestämmelser om ansvar för den, som träder till eller utsprider villfarande lära,³ upphävdes straffbestämmelserna, med undantag av ämbetets förlust för präst, för avfall från svenska kyrkans bekännelse, och genom förordningen samma dag angående främmande trosbekännare och deras religionsövning bestämdes, under upphävande av kungörelsen den 24 januari 1781 och med ändring av vad för övrigt i strid mot förordningens bestämmelser funnes stadgat, dels under vilka villkor utträde ur statskyrkan finge äga rum, dels vilka rättigheter och skyldigheter i allmänhet tillkomme främmande trosbekännare.

Av bestämmelserna i sistnämnda förordning må nämnas, att främmande trosbekännare hädanefter liksom hitintills ägde å allmänna begravningsplatser erhålla lägerstad för sina döda. Genom förordningen skedde ej ändring av vad i avseende å mosaiska trosbekännare var stadgat.

Ifrågavarande förordning blev snart föremål för ändringsförslag, och i skrivelse till kungl. maj:t den 13 maj 1869 anhöll riksdagen om utfärdande av en ny författning i ämnet. Med anledning härav framlades vid 1873 års riksdag proposition med förslag dels till förordning angående ändring i vissa delar av kyrkolagen med därtill hörande författningar och dels till förordning angående främmande trosbekännare och deras religionsövning. Förslagen blevo av riksdagen i huvudsak antagna och, sedan även kyrkomötet godkänt förstnämnda förslag, utfärdades bägge förordningarna den 31 oktober 1873.

Genom förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsövning upphävdes, med visst undantag, varom nu ej är fråga, alla angående främmande trosbekännare och deras religionsövning förut gällande bestämmelser, dock att beträffande mosaiska trosbekännare i allmänhet ingen ändring skedde i vad förut var stadgat. I förordningen angående ändring i vissa delar av kyrkolagen m. m. stadgades, bland annat, att främmande trosbekännare äga att, efter anmälan hos vederbörande kyrkoherde, på allmän begravningsplats erhålla lägerstad för sina döda.

¹ Se ock kyrkolagen kap. 1 § 2.

² Se härom 1890 års kyrkolagskommitté, Bet. II s. 78.

³ Sedermera ersatt av förordningen d. 16 nov. 1869 angående ansvar för den, som söker förmå annan till avfall från den evangeliskt lutherska läran.

Förordningarna av den 31 oktober 1873 äro uti ifrågavarande delar ännu gällande. Den 25 maj 1894 tillkom en lag angående jordfästning.

Med lagen angående jordfästning kommer i lagstiftningen till uttryck en bestämmd skillnad mellan själva begravningen eller likets jordande och den därmed förknippade kyrkliga handlingen, jordfästningen.¹ Lagen avser, såsom i motiven angives, »huvudsakligen den kyrkliga handling, jordfästningen, som föregår den döda kroppens överlämnande åt förgängelsen». I 8 och 9 §§ förekomma dock även stadganden angående begravning och begravningsplatser.

Jordfästningslagen förutsätter, att vid dödsfall inom svenska kyrkan jordfästning skall äga rum. Den stadgar, att jordfästningen ej må förrättas av annan än präst i svenska kyrkan, samt meddelar närmare föreskrifter rörande den kyrkliga jordfästningen.

Jordfästningslagen handlar däremot icke om jordfästning i annan än svenska kyrkans ordning. Sådan jordfästning är icke i lag närmare reglerad. Jordfästning enligt främmande trosbekännares ritual lärer dock vara tillåten i kraft av dem tillerkänd rätt till fri utövning av sin religion. Med avseende därpå är visserligen skillnad att göra emellan främmande trosbekännare, tillhörande av staten erkänd församling, och andra främmande trosbekännare, i det de förra men icke de senare enligt förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsövning hava rätt till *offentlig* religionsövning. Sådan rätt innebär, att en av vederbörande funktionär företagen jordfästningsakt kan godtagas såsom jordfästning och särskilt antecknas i kyrkoboken. I övrigt torde berörda skillnad uti ifrågavarande avseende icke hava mycket att betyda. Stadgandet i förordningen angående ändring i vissa delar av kyrkolagen m. m. om rätt för främmande trosbekännare att på allmän begravningsplats erhålla lägerstad för sina döda, vilket stadgande gäller såväl det ena som det andra slaget av främmande trosbekännare, innebär uppenbarligen rätt för de främmande trosbekännarna icke blott att få sina döda nedmyllade på de allmänna begravningsplatserna utan även att i samband härmed å dessa företaga religiösa ceremonier.² Härvid äro vederbörande naturligtvis underkastade för begravningsplatsen i allmänhet gällande ordningsföreskrifter, och intet får förekomma, som — med hänsyn jämväl till platsens helgd — kan väcka allmän förargelse, men myndigheterna hava icke befogenhet att härutöver meddela inskränkande bestämmelser.³ Dessutom kunna givetvis icke blott mosaiska trosbekännare (komm.-koll. cirk. d. 13 aug. 1838) utan även andra främmande trosbekännare erhålla tillstånd att anlägga särskilda begravningsplatser.⁴

Mosaiska trosbekännare äro i allmänhet att jämställa med andra främmande trosbekännare med rätt till offentlig religionsövning. Bestämmelserna om främmande trosbekännare utan rätt till offentlig religionsövning gälla även

¹ Äldre bestämmelser gjorde icke en sådan skillnad. Kyrkolagen upptog i sitt kapitel »om kristlig begravning», vilket upphävdes genom 1894 års lag, bestämmelser såväl om begravning i egentlig mening som om det därmed förbundna kyrkliga handlandet. Ett år 1873 framlagt förslag till ny kyrkolag fortgick på denna väg. Vid förslagets granskning i högsta domstolen anmärktes emellertid av domstolens flesta ledamöter, att det icke läre inom kyrkolagens område att meddela föreskrifter om begravning och begravningsplatser, varom kungl. maj:t och i annan ordning, såsom i hälsovårdsstadgan, lagstiftat, samt att kyrkolagen här endast hade att stadga om den kyrkliga akt, som läge i jordfästningen. I överensstämmelse härmed hemställdes, att kapitlets överskrift och dess särskilda paragrafer måtte så avfattas, att de gällde icke begravning utan jordfästning. Förslaget kom i denna del aldrig under riksdagens prövning.

² I 1860 års förordning angående främmande trosbekännare och deras religionsövning förekommande förbud för främmande församling att förrätta offentliga kyrkobruk och andaktsövningar annorstädes än inom församlingens kyrka, bönhus eller kyrkogård återfinnes icke i 1873 års förordning.

³ Jfr ang. förhållandena i Danmark före tillkomsten av 1907 års Lov om forskellige Forhold vedrørende Begravelser nedan ss. 46 ff.

⁴ Se jordfästningslagen § 9 och 1890 års kyrkolagskommitté, Bet. II s. 84.

andra icke kristna trosbekännare, och med dessa torde i tillämpliga delar få likställas de, som icke tillhöra vare sig svenska kyrkan eller något främmande trossamfund.

Jordfästningslagen förbigår vidare med tystnad spörsmålet, huruvida svensk präst äger jordfästa lik efter annan än medlem av svenska kyrkan. Kyrkans medverkan vid jordandet av lik efter kyrkan utomstående personer har emellertid, såsom av den historiska översikten framgår, sedan gammalt förekommit. I 1860 års förordning angående främmande trosbekännare och deras religionsövning stadgades, att främmande trosbekännare ej skulle anses oberättigad att påkalla ämbetsåtgärd av svenska kyrkans prästerskap; dock att vid sådan förrättning kyrkans handbok skulle användas. Berörda bestämmelse saknar motsvarighet i 1873 års förordningar. Anledningen härtill torde vara uttalandet i riksdagens skrivelse den 13 maj 1869, att »det borde vara mera en samvettsak än en ämbetsplikt, mera en rättighet än skyldighet» för svenska kyrkans prästerskap att lämna av främmande trosbekännare påkallad ämbetsåtgärd. I 1860 års förordning hette det vidare, att prästen ej ägde påtvinga någon medlem av tillåtet främmande religionsamfund sin ämbetsåtgärd. Sistberörda i sammanhang med det förra stadgandet förekommande bestämmelse återfinnes icke heller i 1873 års lagstiftning på området, men anledning torde ej vara till antagande, att på denna punkt en återgång till äldre åskådningssätt åsyftats. Fasthellre lärers få anses, att grundsatsen numera gäller alla främmande trosbekännare och även konfessionslösa. Prästerskapet torde således hava rättighet men icke skyldighet att på vederbörandes framställning förrätta jordfästning av kyrkan utomstående avliden. Någon skyldighet för sådan avlidens anhöriga att föranstalta om eller tillåta jordfästning i svenska kyrkans ordning lärers däremot icke finnas, vare sig jordfästning i annan ordning äger rum eller icke. Ett sådant resultat synes också överensstämma med grunderna för 13 § första stycket i 1873 års förordning angående främmande trosbekännare, däri det heter, att de för särskilda kyrkliga förrättningar stadgade avgifter till svenska kyrkan eller hennes prästerskap och betjäning ej må påföras främmande trosförvant i annat fall, än att slik förrättning blivit på hans egen begäran verkställd.¹

Då det gäller avliden medlem av svenska kyrkan, är det däremot vederbörande prästs ämbetsplikt att tillse, det jordfästning äger rum.² De efterlevande sakna således befogenhet att motsätta sig jordfästningens företagande, ehuruval straff för underlåtenhet från de efterlevandes sida att föranstalta om jordfästning icke finnes stadgat.

Emellertid är det intet, som hindrar, att vid sidan om den legala jordfästningen företagas religiösa ceremonier av annat slag, och, blott icke god ordning störes eller något anstötligt förekommer, kunna dessa jämväl äga rum å den

¹ Jfr dock kungl. kungörelsen d. 14 sept. 1917 ang. villkor för eldbegångelse, § 8.

² Skulle begravning likväl ske utan att jordfästning ägt rum, lärers emellertid böra därvid bero, då jordfästningen efter gravens igenfyllande torde få anses praktiskt utförbar. Ett dylikt fall har varit föremål för kungl. maj:ts bedömande. En avliden medlem av svenska kyrkan hade, jämlikt hans i livstiden uttalade önskan, blivit begravnen utan biträde av präst. Efter anmälan av vederbörande pastor hos domkapitlet hemställde domkapitlet hos kungl. maj:t om föreskrift till upprätthållande i detta fall av lagen angående jordfästning. I infortrat utlåtande anförde justitiekanslersämbetet, att då straffpåföljd icke meddelats för det fall att begravning förrättas på sätt i förevarande fall skett, samt gällande lagstiftning ej heller anvisat annan utväg för upprätthållande av de angående jordfästning givna bestämmelser, kungl. maj:t måtte lämna domkapitlets framställning utan avseende. Kungl. maj:t faun domkapitlets framställning icke till någon kungl. maj:ts vidare åtgärd föranleda. Kungl. brev till domkapitlet i Växjö d. 3 okt. 1908. Se ock justitiekanslersämbetets utlåtande d. 22 nov. 1922 ang. und. ansökan av prästman om befrielse från föreläggande att i visst fall förrätta jordfästning. — Dock har det, enligt vad de sakkunniga hava sig bekant, förekommit, att präst förrättat jordfästning, sedan graven blivit helt igenfylld, därvid jordpåläggningen verkställdes å den igenfyllda graven.

allmänna begravningsplatsen.¹ Så har inom frireligiösa sammanslutningar inom svenska kyrkan sedan lång tid tillbaka vid åtskilliga tillfällen tillämpats det tillvägagångssättet, att i anslutning till döds gravsättning samfundets predikant i närvaro av de anhöriga förrättar begravningssceremonier, vilka av dessa betraktas som den egentliga jordfästningen, varefter för vederbörande prästman återstår att, efter gravsättningen och sedan de anhöriga avlägsnat sig, jämlikt sin ämbetsplikt förrätta den legala jordfästningsakten.

Den motsättning mellan de efterlevandes — och ofta även den avlidnes — önskan med avseende å förrättandet av begravningssceremonier, å ena sidan, och lagens föreskrifter, å den andra, som vid ovan anförda tillvägagångssätt träder i dagen, utjämnas väl i det yttre vanligen genom vänlig överenskommelse på det sätt, att den legala jordfästningsakten förrättas i omedelbar anslutning till de av det frireligiösa samfundets officiant förrättade ceremonierna. Emellertid har ur nu antydda förhållanden inom frireligiösa kretsar framvuxit en allt starkare önskan, att lagen måtte ändras därhän, att begravning av medlem i svenska kyrkan må kunna ske utan föregående kyrklig jordfästning och att det må stå frireligiös officiant fritt att ensam förrätta däremot svarande religiös ceremoni.

Sålunda uttalade sig allmänna frikyrkomöten 1910 och 1919 för att frikyrklig predikant eller pastor, vare sig han ställt sig under dissenterlagen eller icke, måtte erhålla samma rätt som statskyrklig präst i fråga om att förrätta begravning.

Även från andra håll hava avhört önskemål, avseende upphävande av det kyrkliga jordfästningstvånget för medlem av svenska kyrkan. Sådana önskemål hava företrädesvis avsett personer, vilkas ställning till svenska kyrkan eller kristlig livsåskådning över huvud skulle vara av den art, att den kyrkliga jordfästningssceremonien för dem själva i livstiden och för de efterlevande måste te sig som ett pinsamt tvång, oförenligt med den anda, i vilken begravningshögtidligheten bör begås.

Därjämte må i förevarande sammanhang erinras om att stundom vid jordfästningar förekommit episoder och mer eller mindre pinsamma konflikter, vilka varit ägnade att ytterligare stärka sympatierna för kravet på upphävande av det kyrkliga jordfästningstvånget. Sålunda hava, särskilt från vissa trakter av landet, hörts klagomål över att en officierande prästman stundom kunnat vid jordfästningstillfällen beröra den dödes livsgärning i ordalag, som känts pinsamma för de efterlevande. Å andra sidan har från prästerligt håll klagats över opassande uppträdande från de vid jordfästningstillfället närvarandes sida.

Stundom har det kommit till öppen konflikt mellan den officierande prästmannen och begravningsföljet rörande någon detalj i ceremonielet vid begravningstillfället.²

Krav på upphävande av det kyrkliga jordfästningstvånget hava från skilda håll gjort sig hörda även inom riksdagen. I sammanhang härmed hava även hithörande förhållanden med avseende å kyrkan utomstående personer kommit att beröras.

Vid 1910 års riksdag väckte herr J. Byström motion om skrivelse till kungl. maj:t angående sådan lagändring, »att även annan person än präst i statskyrkan

*Krav på
ändring i
gällande
rätt.*

*Frågans be-
handling i
riksdagen.*

*1910 års
riksdag.*

¹ Jfr ang. förhållandena i Danmark före tillkomsten av 1907 års Lov om forskellige Forhold vedrørende Begravelser nedan ss. 46 ff. Jfr ock ovan s. 17 not. ³. De mera restriktiva bestämmelserna rörande begravningar på danska folkkyrkans kyrkogårdar torde i sin mån hava bidragit till att förevarande lagstiftningsfråga tidigare trängt sig till en lösning i Danmark än i Sverige och i Norge, där förhållandena synas i berörda hänseende mera likna de svenska förhållandena.

² Se J. O:s ämbetsberättelse 1910 s. 88 ff.; 1911 s. 6.

Motion om rätt för annan än präst i svenska kyrkan att förrätta jordfästning.

och den, som enligt kungl. maj:ts nådiga förordning angående främmande trosbekännare den 31 oktober 1873 är jämställd med statskyrkopräst, må kunna berättigas att förrätta begravning». Efter att hava påpekat, hurusom även andra än svenska kyrkans präster utövade predikoverksamhet och betjänade nattvardsgäster samt förrättade dop och vigsel, anförde motionären huvudsakligen följande. Ännu ett område funnes, där man skulle kunna, utan våda för god sed och god ordning, låta andra än statskyrkans präster vara officianter. Det vore vid jordandet av döda. En pastor för en frikyrklig församling skulle likaväl som en statskyrklig präst kunna förrätta jordfästning. Den predikant, som tjänat en person i fråga om hans andliga fostran från det han blev döpt och tills han somnat i döden, borde kunna — om han ville och vederbörande familj det önskade — göra den avlidne den sista tjänsten. Dock vore det måhända icke lämpligt, att alla frikyrkoförsamlingars föreståndare bekläddes med legal rätt att förrätta jordfästning. Det kunde bero på deras större eller mindre utbildning för sitt kall och därpå, om de ägnade sig helt åt en predikares verksamhet. Motionären hade därför tänkt, att särskilt forum skulle avgöra, åt vilka denna rätt kunde anförtros. Ett sådant forum kunde man tänka sig i vart och ett kyrkosamfundets predikantseminarium eller teologiska läroverk eller i samfundets överstyrelse eller högsta ledning. Rättigheten skulle emellertid kunna givas vederbörlig person, antingen han utträtt ur statskyrkan eller ej. Sedan rekommendation blivit utfärdad, skulle saken prövas av någon officiell myndighet, som hade att sanktionera eller vägra den ifrågasatta rättigheten, exempelvis kungl. maj:t eller kungl. maj:ts befallningshavande.

Lagutskottet yttrade angående motionen: Herr Byström åsyftade att utsträcka befogenheten att jordfästa även till andra personer än svenska kyrkans eller till offentlig religionsutövning här i landet berättigad församlings prästerskap. Med avseende härå ville utskottet till en början erinra, att härvid naturligen ej varje mer eller mindre löslig sammanslutning kring en avvikande kristligt religiös ståndpunkt kunde komma i betraktande, lika litet som den ifrågasatta rätten borde kunna tillerkännas varje föreståndare eller predikant inom sammanslutningen. Att i dessa avseenden uppdraga gränsen någonstädes utanför den av dissenterförordningen fastslagna skulle väl alltid vålla svårighet. Önskade de med den nuvarande ordningen missnöjde övergå till annat trossamfund eller ville de bilda eget sådant samfund, som här i landet kunde få utöva sin religion, stode det dem alltid fritt att utträda ur kyrkan; och borde det väl ofta vara anhängarna av en särskild religiös åskådning angeläget att giva sitt samfund den fasthet i organisationen, att de kunde bliva delaktiga av dissenterförordningens förmåner. Den åter, som funne med sin fördel mera förenligt att kvarstå i kyrkan, borde väl finna sig i dess fastställda ordning och bruk, även om en eller annan enskildhet ej tillfredsställde honom. Emellertid vore i omförmälda hänseende att beakta, att riksdagen i skrivelse den 9 mars 1909 hos kungl. maj:t anhållit, att kungl. maj:t ville taga i övervägande, under vilka villkor det kunde tillåtas medlem av svenska kyrkan att, även utan uppgiven avsikt att övergå till annat trossamfund, utträda ur kyrkan, ävensom huru gällande lagstiftning lämpligast kunde ändras därhän, att främmande trosbekännare och de, som anmält sig till utträde ur kyrkan, ej på grund därav uteslötes från rätt att deltaga i avgörandet av frågor, som icke prövades vara av beskaffenhet att böra allenast av kyrkans medlemmar handläggas. Genom den lagstiftning, som kunde bliva en följd av denna utredning, torde deras ställning i allmänhet, vilka, ehuru hittills kvarstående inom kyrkan, inom densamma bildat mer eller mindre fasta religiösa sammanslutningar, bliva reglerad. På grund av vad sålunda anförts hemställde utskottet, att motionen ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sex reservanter ansågo, att utskottet bort tillstyrka motionen.

Hänvisningen till de frireligiösa att utträda ur kyrkan och bilda egna trosamfund enligt dissenterförordningens föreskrifter upprepades i andra kammaren. Från frireligiöst håll svarades därtill, bland annat, att kyrkan borde ådagalägga större månhet om att genom tillmötesgående behålla kvar de frireligiösa, hellre än de många, som, utan att personligen omfatta någon religiös tro, tillhörde svenska kyrkan.

Motionen avslogs utan debatt i första kammaren, men erhöll i andra kammaren 107 röster mot 94.

Obenägenheten att tillmötesgå det av herr Byström framburna önskemålet torde delvis haft sin grund i den uppfattningen, att det vore riktigare att söka lösa frågan i ett större sammanhang, så att rätt till begravning utan medverkan av präst i svenska kyrkan skulle kunna medgivas, vare sig den döde tillhört frireligiöst samfund eller icke. Denna uppfattning, som under debatten i andra kammaren kom till uttryck på socialdemokratiskt håll, uttalades särskilt under hänvisning till en av herr Knut Kjellberg vid samma riksdag väckt motion.

Herr Kjellbergs motion utmynnade i hemställan om skrivelse till kungl. maj:t med anhållan om förslag till lag angående s. k. borgerlig begravning. I motiveringen till sin hemställan anförde motionären, att det lagstiftningsarbete, som rörde sig på statens och kyrkans gemensamma eller fordom gemensamma område, alltmera gått i riktning att frigöra svenska kyrkans medlemmar från kyrkligt tvång och att detta vore ett glädjande tecken på tillmötesgående mot nyare tiders allt större krav på samvetsfrihet. Kyrklig jordfästning vore emellertid alltså obligatorisk för den, som vid sitt fränfalle tillhörde svenska kyrkan. Men om ritualen, som därvid följdes, ej motsvarade grunduppfattningen hos dem, på vilka eller inför vilka den tillämpades, om den innehölle sådant, som den döde, medan han levde, och hans närmaste anhöriga ansåge strida mot deras uppfattning, då måste erkännas, att den högtidliga akt, genom vilken en bortgången överlämnades åt den sista vilan, i betänklig grad förvanskades. Ett slentrianmässigt användande av kyrkliga ritualer utan motsvarande anda och utan motsvarande uppfattning hos dem, bland vilka de förekomma, måste verka stötande för de i djupare mening religiösa och förslöande på känslan för sanning och ärlighet. Var och en, som önskade ärlighet även i religiösa ting, måste ogilla tvånget till jordfästning. Efter att hava hänvisat på det olämpliga sätt, varpå statskyrkans präster ibland kunde uppträda, och efter att hava anført utdrag ur Danmarks »Lov om forskellige Forhold vedrørende Begravelser af den 19:de April 1907»,¹ uttalade motionären, att tiden nu syntes vara inne för en sådan lagstiftning, som för medlem av svenska kyrkan möjliggjorde s. k. borgerlig begravning (utan föregående kyrklig jordfästning), då behörigt intyg utvisade, att den avlidne i livstiden själv förordnat eller uttalat bestämd önskan därom eller, då fråga vore om minderåriga, den avlidnes föräldrar sådant önskade. De föreskrifter rörande jordfästning och begravning, som gällde med hänsyn till sanitära, rättsmedicinska och statistiska krav, kunde göras lika effektiva i de fall, där begravning icke föreging av jordfästning.

Lagutskottet avstyrkte även denna motion. Utskottet hänvisade till skrivelsen av den 9 mars 1909. Den, som efter den väntade lagen om vidgad rätt till utträde ur kyrkan likväl kvarstode såsom medlem av kyrkan, torde väl sällan komma att begagna sig av den rätt, som motionären ville bereda, att efter döden behandlas såsom saknande varje gemenskap med den kyrka, han i livstiden tillhört. Utskottet ifrågasatte även, om ifrågavarande krav över huvud uppbures av någon allmänare opinion.

Motion ang.
lagstiftning
om borgerlig
begravning.

¹ Se nedan ss. 49 f.

Fyra reservanter ansågo, att utskottet bort tillstyrka motionen.

I andra kammaren röntes detta krav på frihet från kyrklig jordfästning jämförelsevis mindre motstånd. Motionen bifölls där med 109 röster mot 86. I första kammaren delade motionen samma öde som herr Byströms motion; den avslogs utan någon själva saken angående debatt.

1912 års
riksdag.

Motioner ang.
rätt för fri-
kyrklig för-
samlings före-
ståndare att
förrätta jord-
fästning.

Nästa gång kravet på begravning utan medverkan av präst i svenska kyrkan återkommer, går det i avgjort frikyrklig riktning. Vid 1912 års riksdag väcktes nämligen två likalydande motioner — av herr Wilh. Gullberg i första kammaren och av herrar Felix Hamrin och Axel Modig i andra kammaren — om skrivelse till kungl. maj:t med begäran om förslag till en lag, som gäve frikyrkoorganisation rätt att för sin församlingsföreståndare begära fullmakt och tillstånd att förrätta dop och jordfästning, som enligt gällande kyrkolag endast tillkomme prästman.

I den del av motiveringen, som hade avseende på jordfästning, yttrade motionärerna, att, ehuru straffpåföljd numera ej torde ifrågakomma, därest den frikyrkliga församlingsföreståndaren åtog sig jordfästning av församlingens medlemmar, man likväl vanligen av lojalitet anmodade kyrkans prästerskap att förrätta akten. I regel kunde också uppgörelse i bästa samförstånd träffas om tid och förhållanden vid jordfästningen, men nog skulle det för de frikyrkliga familjerna kännas bäst, om de i allo finge ordna med saken, som de helst önskade. För god ordnings skull och till alla parternas båtnad syntes därför saken kunna så ordnas, att frikyrkoorganisation, vars medlemsantal av myndiga män och kvinnor uppginge till minst femtio, vilka icke ville ställa sig under den s. k. dissenterlagen utan alltfört stode kvar i svenska statskyrkan, skulle kunna för församlingsföreståndaren hos kungl. maj:ts befallningshavande eller annan myndighet begära fullmakt att för en tid av högst fem år i sänder fullgöra ifrågavarande förrättning. Skulle missbruk på ett eller annat sätt ske, kunde fullmakten återkallas. Jordfästning av en med dylik fullmakt försedd person skulle emellertid vara av fullkomligt legal natur.

Lagutskottet fann en ändring i hithörande bestämmelser i den riktning, motionärerna föreslagit, av behovet påkallad. Tvånget i fråga om formen för begravning inom svenska kyrkan torde i vida kretsar bland de frikyrkliga kännas tryckande, och jämväl från prästerligt håll hade uttalats, att åtskilligt vore att önska beträffande lagstiftningen i detta hänseende. Även medlemmar av frikyrkliga samfund, som ej utträtt ur statskyrkan, syntes böra få ordna med begravningen av sina döda i enlighet med sin uppfattning av denna förrättnings rätta innebörd och därav beroende form; onekligen måste det anses för den avlidne anhöriga mera tilltalande och överensstämmande med deras religiösa känsla, att den person, av vilken den avlidne under livstiden mottagit andlig uppbyggelse, även finge förrätta jordfästningen. Skäl syntes icke föreligga att i lagstiftningen förbehålla de statskyrkliga formerna en obligatorisk karaktär, som icke överensstämde med den allmänna uppfattningen av dessa formers nödvändighet och betydelse för det religiösa livet. Mot motionärernas förslag hade visserligen framhållits, att de frikyrkliga organisationer, som åsyftades, skulle genom att bilda egna trossamfund av den i dissenterförordningen avsedda beskaffenheten kunna förskaffa sig den rätt, de eftersträfvade. Men, enligt vad erfarenheten visat, hade i många fall hinder yppat sig för dylikt frikyrkligt samfund att ställa sig till efterrättelse nämnda förordnings föreskrifter om villkoren för utträde ur statskyrkan. I mycket stor omfattning hade sådant utträde ej heller ägt rum. Den anvisade möjligheten måste därför i en mycket stor mängd fall anses, praktiskt taget, ej föreligga. Utskottet tillade, att med jordfästningens religiösa karaktär sammanhörde, att man icke kunde undgå att ställa vissa krav på den, som verkställde förrättningen. Även de åligganden, som pålagts begravningsförrättare med avseende å kyrkobok-

föringen m. m., ställde anspråk på förrättarens personliga kvalifikationer därutinnan, att säkerhet måste finnas för ett behörigt fullgörande av dessa åligganden. På grund av det anförda hemställde utskottet, att riksdagen, i anledning av förevarande motioner, ville i skrivelse till kungl. maj:t anhålla, det täcktes kungl. maj:t låta utreda, under vilka villkor annan person än präst inom svenska kyrkan kunde tillåtas att inom svenska kyrkan förrätta jordfästning.

Fyra reservanter yrkade, under hänvisning till riksdagsskrivelsen av den 9 mars 1909, att motionärernas framställning icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I kamrarna betonades den av 1910 års lagutskott framhållna svårigheten att fastställa, när en sådan religiös samfundsbildning föreläge, att jordfästningsrätt för samfundets föreståndare kunde ifrågakomma. Det anmärktes, att det vore orimligt att låta en sammanslutnings *numerär* vara förutsättning för erhållande av berörda rätt; och lika orimligt vore det att lägga den erforderliga prövningen i händerna på länsstyrelsen.

Av ledamöter i lagutskottet besvarades dessa invändningar med att utskottet icke tagit ståndpunkt till de mer detaljerade direktiv för utredningen, som motionärerna rekommenderat. Man hade velat överlåta åt kungl. maj:t att efter utredning föreslå de villkor, under vilka annan än präst kunde medgivas rätt att förrätta jordfästning.

Motståndarna till den ifrågasatta reformen framhöllo vidare, att de frireligiösa samfundens föreståndare och predikanter skulle kunna bliva ett slags officiella funktionärer, utan att i tillfredsställande grad bleve klargjort, under vilka garantier och förutsättningar detta skulle ske. Anmärkningar i denna punkt framkommo från såväl statskyrkligt som frikyrkligt håll. Biskop Billing yttrade, att om kungl. maj:ts befallningshavande skulle äga att godtaga person som jordfästningsförrättare, det skulle skapas ett slags »polismyndighetsprästerskap», och från frikyrkligt håll uttalades, under hänvisning till en i tidningspressen offentliggjord mot motionen riktad artikel av lektorn P. Waldenström, fruktan för skapandet av ett nytt, »halvofficiellt prästerskap» samt antydde, att meningarna med avseende härå inom frikyrkosamfunden hos de breda lagren å ena sidan och predikantkåren å den andra torde i viss mån gå i sår (herr Räf).

Utskottsförslaget förkastades i första kammaren med 59 röster mot 56, men antogs i andra kammaren med 76 röster mot 70.

År 1914 upprepade herr Byström sin motion från år 1910. Lagutskottet förnyade, med reservation av fem ledamöter, sitt utredningsyrkande från 1912 års riksdag. Andra kammaren biföll motionen med 85 röster mot 46 efter en kortare debatt, varunder inga egentligen nya synpunkter framkommo.

I första kammaren framhöllo flera talare, bland dem biskop Bergqvist, den desorganisation av kyrkan, som *detta* sätt att häva jordfästningstvånget skulle skapa. Utskottet hade tagit hänsyn till de frikyrkliga sammanslutningarna, men icke till svenska kyrkan och hennes samfundsintressen, och givit stöd åt en strävan sedan fyrtio år att bringa oreda i de kyrkliga förhållandena och undanskjuta det kyrkliga ämbetet. Resonemanget vore detta: »Vi äga icke samma uppfattning i en hel mängd frågor som kyrkan utan tvärtom, vi ogilla kyrkans uppfattning i många delar, men vi vilja ändå stå kvar inom henne, och emedan vi vilja stå kvar, skola vi också äga rätt att utöva funktioner icke blott i kulturellt utan även i administrativt hänseende på sådant sätt, som står i överensstämmelse med vår uppfattning» — något som vore att spränga sönder och försvaga kyrkan inifrån. — Kyrkoherde Stadener anmärkte, att det vore inkonsekvent att medgiva tjänstemannaställning åt personer, i fråga om vilkas kvalifikationer för uppdraget ej ifrågasattes någon egentlig kontroll från sam-

1914 års riksdag.

Motion om rätt för annan än präst i svenska kyrkan att förrätta jordfästning.

hällets sida. Såvitt talaren kunde förstå, funnes två vägar till en lösning av ifrågakvarande spörsmål. Den ena vore, att de frikyrkliga församlingarna sökte och erhöile lagligt erkännande genom att säga till staten, att de underkastade sig statens kontroll. Staten skulle svara med att giva fullmakt av samma slag, som kyrkan hade för sina ämbetslärare. Den andra vägen vore införande av borgerlig begravning — en ingalunda tilltalande utväg, men acceptabel, ty det vore en fullt klar linje att lösa frågan på.

I första kammaren avlogs utskottets hemställan med 80 röster mot 36, som avgåvos för reservationen.

1917 års
riksdag.

Motion om
rätt för annan
än präst i
svenska kyr-
kan att för-
rätta jord-
fästning.

Vid 1917 års riksdag återkom herr Byström ånyo med sin motion.

Lagutskottet intog nu en i viss mån ändrad ställning till frågan. Utskottet yttrade: För mången, som intagit en avvisande hållning till ifrågakvarande uppslag, torde skälet för denna hållning icke varit att söka i någon bestämd motvilja mot att över huvud begravning av en svenska kyrkans medlem finge äga rum utan att jordfästning förrättades av statskyrkopräst. Tvärtom torde även bland statskyrkans egna representanter och dem i åskådning närstående den uppfattningen vunnit allt större utbredning, att, sedan dopet icke längre vore obligatoriskt och äktenskap kunde slutas genom borgerlig vigsel, borde ock i sådana fall, där den döde stått främmande för kyrkligt liv och hans närmaste efterlevande måhända rent av hyste motvilja för en kyrklig jordfästning, jordafärden kunna försiggå utan medverkan av kyrkans funktionär. Däremot framginge av kamrarnas diskussioner 1912 och 1914, att, försåvitt jordfästningsakten skulle äga en kyrklig karaktär, man från nämnda håll hade bestämda betänkligheter emot att denna akt finge, om den döde vore medlem av svenska kyrkan, förrättas av annan än inom denna kyrka vederbörligen ordinerad präst. Man menade, att uppgivande av denna fordran innebure ett sönderbrytande av kyrklig ordning, som icke kunde tillåtas. Å andra sidan vore det av motionären ånyo framburna förslaget ej heller ägnat att tillfredsställa dem, som ansåge religionsfrihetens grundsats kräva, att i sådana fall, där, ehuruval den döde var medlem av svenska kyrkan, han stått främmande både för statskyrkan och frireligiösa riktningar, gravsättningen borde kunna få äga rum utan någon som helst religiös akt. Härutinnan möttes i själva verket denna åskådning och den ovannämnda inom statskyrkokretsar företrädda. Utskottet hade under sin handläggning av ärendet funnit bestyrkt, att sakläget verkligen vore det nyss angivna. Men av detta förhållande hade det syntts utskottet framgå, att frågan mognat för en lösning av i viss mån annan beskaffenhet än den av motionären påyrkade, nämligen den, att det medgåves, att begravning av en svenska kyrkans medlem kunde likasom vigsel till äktenskap få försiggå antingen i kyrklig eller i borgerlig form. Med denna anordning skulle i själva verket ock de frireligiösa samfundens önskemål på ett fullt tillfredsställande sätt bliva uppfyllt. Den inom samfundet verkande själasörjarens befattning vid jordfästningen bleve visserligen icke av någon officiell karaktär. Men härfå torde icke heller kunna läggas någon vikt. Däremot vunnnes genom den medgivna valfriheten mellan kyrklig och borgerlig legal akt, att de, som önskade medverkan av statskyrkopräst till jordfästning efter ritualen, kunde erhålla sådan, medan de, som icke önskade den, kunde välja den borgerliga formen. I båda fallen stode det tydligen öppet att låta en av frikyrklig själasörjare ledd uppbyggelsestund erhålla en central ställning vid begravningshögtidligheten.

Angående det närmare utformandet av detta sätt för frågans lösning ville utskottet ej anvisa några bestämda direktiv. Frågan om den dödes vilja såsom helt avgörande för valet av begravningsform och om garantierna för en tillförlitlig inregistrering av icke kyrkliga begravningar samt spörsmålet om eventuella garantier för viss ordning vid de rent borgerliga begravningarna ville

utskottet lämna helt öppna för en blivande utredning. Utskottet förordade därför en skrivelse till kungl. maj:t med anhållan, det täcktes kungl. maj:t taga under övervägande, huruvida och under vilka villkor s. k. borgerlig begravning kunde medgivas, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill detta övervägande kunde föranleda.

Tre ledamöter hemställde, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Det betydligt klarare läge, vari frågan nu kommit, bidrog uppenbarligen till att i andra kammaren intet som helst motstånd denna gång avhördes, utan bifölls där utskottets förslag utan debatt.

I första kammaren framfördes väl invändningar, men dessa gingo efter nya linjer. I lagutskottet hade tre präster biträtt förslaget. Av en annan kyrkans representant, herr Bergqvist, framfördes emellertid vissa invändningar. Han betvivlade, att ett verkligt behov uppbar utskottets framställning. De av utskottet skisserade linjerna för den borgerliga begravningen fann han dessutom vaga och oklara. Fall kunde tänkas, då oenighet yppade sig i en familj angående den begravningsform, som skulle tillämpas, o. s. v. En borgerlig begravningsakt skulle även få något utblottat och torftigt över sig. Klockringning skulle näppeligen kunna ifrågakomma. Samma tanke framförde även herr Hjärne, som därjämte ifrågasatte, om borgerliga begravningar kunde ske på svenska kyrkans kyrkogårdar. En talare (herr Stadener) gav uttryck för ett vemodigt beklagande av den oundvikliga splittringen på det religiösa området men framhöll också, att denna splittring vore ett faktum, som lagstiftningen måste taga hänsyn till.

Utskottets förslag avsågs i första kammaren med tillhjälp av den förseglade sedeln.

Än en gång skulle frågan återkomma, i det att herr Kjellberg år 1918 i avgiven motion hemställde om skrivelse till kungl. maj:t med den av lagutskottet föregående år gjorda anhållan, vilken av 1918 års lagutskott med reservation av fem medlemmar upptogs.

Inom första kammaren hävdade en talare (herr Rogberg), att de, som krävde denna frihet, vore ett så ringa fåtal, att hänsyn till dem ej kunde tagas i lagstiftningen. Gent emot detta framhölls från annat håll, att det just vore minoriteterna, som behövde religionsfrihetsskyddet, icke majoriteten. Av en annan talare (herr Hjärne) betonades, att statens ansvar för sin egen kyrka krävde, att intet tolererades, som på något sätt undergrävde henne. Såväl utskottet som motionären fastnade, ansåg han, i den ytliga ensidigheten att uteslutande skärskåda denna fråga från den ändringssökande individens eller från den tjänstförrättande prästens synpunkt. De högre utvecklade och organiserade religiösa samfundet lade stor vikt på att trygga även sina begravningsplatser mot obehörigt intrång från främmande åskådningssätt. Så gjorde även vår svenska kyrka, som vi på grund av dess mångahanda förbindelser med statsmakten pläggade helt enkelt kalla »statskyrkan». Dennas ställning underminerades otvivelaktigt, om dess rättigheter, dess anseende försvagades i jämförelse med andra i vårt land förefintliga religiösa samfund. Såväl romerska katoliker som mosaiska trosbekännare ägde sina särskilda begravningsplatser, och det fölle väl ingen in att genom statens lagstiftning tvinga dem till att där inrymma lokaler för s. k. borgerlig begravning. Varför skulle då staten förfara så partiskt just emot statskyrkan, emedan den händelsevis just befunde sig i offentlig förbindelse med staten?

Kravet på att det kyrkliga tvånget till jordfästning skulle kvarstå hävdades därjämte av herr K. J. Ekman, som uttalade, att i fråga om den, som tillhörde kyrkan vid sin död, den kristna församlingen hade både rätt och plikt att vid graven påminna om uppståndelsen. Det uttalades ingen dom över den avlidne,

1918 års
riksdag.

Motion ang.
medgivande
av borgerlig
begravning.

men det uttalades vid graven, att allt där icke vore slut. Det låge i det ordet en tröst och en varning. Det vore kyrkans plikt att uttala detta tröste- och varningsord över det döda stoftet. Häremot gemältes, bland annat, att, då kyrkan lämnat sin medverkan till att häva tvånget vid dop, konfirmation och vigsel, konsekvensen krävde, att medborgarna även finge frihet att välja mellan borgerlig och kyrklig form för begravningsakten.

Utskottsförslaget avsågs i första kammaren med 72 röster mot 48 men antogs i andra kammaren utan debatt eller votering.

Behovet av lagändring.

De sakkunniga övergå nu till motivering av sin egen ståndpunkt. Först torde då till behandling böra upptagas spörsmålet, huruvida över huvud ändring i gällande lagstiftning är av behovet påkallad i den riktning, som de framkomna reformyrkandena giva vid handen.

De sakkunniga anse sig härvid böra särskilt framhålla, att förevarande reformkrav bör ses i ljuset av den allmänna utvecklingstendensen på den kyrkliga lagstiftningens område. Enligt gällande bestämmelser föreligger, såsom de sakkunniga förut framhållit, kyrkligt tvång i fråga om jordfästning av personer, tillhörande svenska kyrkan. Utvecklingen i vårt land har emellertid under senare tid avgjort gått i riktning mot frigörelse från kyrkligt tvång med avseende å kyrkliga kulthandlingar. Det kyrkliga doptvånget har sedan länge upphört att gälla. Konfirmationstvång föreligger icke heller; den kyrkliga konfirmationen är enligt kungl. cirkulär den 25 oktober 1878 en fullkomligt frivillig handling. Obligatorisk nattvardsgång avskaffades genom förordningen den 16 november 1863. Beträffande folkskollärarkåren gällde dock fortfarande, att ingen kunde vinna inträde såsom elev i folkskoleseminarium utan att hava begått nattvarden, men även i denna del har tvånget sedermera borttagits, i det att enligt nu gällande stadga för statens folkskoleseminarier av den 3 juli 1914, § 28, erfordras för inträde i seminarium uti ifrågavarande hänseende allenast att vara medlem av svenska kyrkan. En borgerlig form för äktenskaps ingående blev införd genom särskilda författningar åren 1863, 1873 och 1880. Väl hade civiläktenskapet enligt dessa författningar huvudsakligen karaktär av s. k. nödciviläktenskap, så att den borgerliga formen kunde användas allenast då den kyrkliga av en eller annan anledning ej var tillåten, men genom lagen den 6 november 1908 om äktenskaps ingående blev principen om fakultativt civiläktenskap erkänd, och den nya giftermålsbalken (lagen den 12 november 1915 om äktenskaps ingående m. m.) har byggt vidare på denna princip.

Vidare må i detta sammanhang framhållas, att riksdagen genom särskilda skrivelser år 1909 dels uttalat sig för avskaffande av edstvånget genom edgångs utbytande mot högtidlig försäkran, dels ock begärt utredning angående rätt för medlem av svenska kyrkan att även utan uppgiven avsikt att övergå till annat trossamfund utträda ur kyrkan.

Berörda lagstiftningsåtgärder och riksdagsbeslut äro alla att betrakta såsom led i pågående utveckling mot vidgad religions- och samvetsfrihet.

Det synes de sakkunniga uppenbart, att kravet på befrielse från kyrkligt jordfästningstvång också avser ett led i denna utveckling. Emellertid har, särskilt från kyrkligt håll, förnekats, att här föreligger en religionsfrihetsfråga. Sålunda bestred herr Billing vid 1912 års riksdag, att i fråga om jordfästning över huvud förekommer samvets tvång. Där läses, yttrade han, »en kort bön, mot vilken väl aldrig något kristet samvete reagerar; så läses ett par bibelspråk, ett par psalmverser samt Fader vår och välsignelsen. Kan detta på något sätt besvära en människas samvete? Sedan får den frikyrkliga predikanten hålla hur mycket tal han vill vid graven, och ingen människa hindrar honom därifrån. Är här skäl att uppväcka strid och bitterhet?»

Gent emot den av herr Billing anförda uppfattningen måste, enligt de sak-

kunnigas mening, hävdas, att för dem, som väl omfatta kristen livsåskådning men anslutit sig till frireligiöst samfund inom kyrkan, önskan, att det centrala momentet i begravningssceremonien helt får sin prägel av deras tillhörighet till det egna samfundet, kan te sig så naturligt berättigad, att en jordfästning i officiellt kyrklig form kännes som kränkande samvetstvång, som religions-tvång. Sådant tvång kan även föreligga, när den avlidnes och de anhörigas livsåskådning och livsföring stå i utpräglad motsättning till kyrkligt och religiöst liv över huvud.

Visserligen komme ifrågavarande tvång i och med vidgad rätt till utträde ur svenska kyrkan att automatiskt hävas för dem, som med begagnande av sådan rätt utträdde ur kyrkan. Frågan angår emellertid icke blott de personer, som kunna vilja utträda ur statskyrkan men av lagen hindras därifrån, utan framför allt de mycket utbredda och talrika meningsgrupper, som önska kvarstå inom kyrkan men på detta såsom på andra områden kräva frihet i förhållande till de kyrkliga kulthandlingarna. Att tillmötesgå en sådan önskan även i fråga om jordfästning överensstämmer uppenbarligen med den ovan skildrade allmänna utvecklingen inom kyrkan.

När i Danmarks huvudstad för ett par decennier sedan en agitation igångsattes mot kyrkligt jordfästningstvång, anhöllo också ledande män inom folkkyrkan om upphävande av jordfästningstvånget, och med den nya ordning, som i Danmark på grund av detta initiativ kom till stånd, är man allmänt och ej minst på kyrkligt håll fullt tillfredsställd.

I Norge har norska kyrkans presteforening vid upprepade tillfällen under åren 1910—1913 gjort framställning hos kirke- och undervisningsministeriet om beredande av möjlighet för statskyrkans medlemmar att erhålla borgerlig begravning. Frågan bragtes av regeringen inför stortinget men strandade där på meningsskiljaktighet angående den närmare gestaltningen av den ifrågasatta reformen.¹ För närvarande torde Norge och Finland jämte Sverige vara de enda länder, där lagligt tvång uti ifrågavarande avseende gäller.

På grund av det anförda anse de sakkunniga, att en lagändring bör åvägbringas, som under vissa förutsättningar medger begravning av medlem i svenska kyrkan utan jordfästning i kyrkans ordning.

Men härvid framställer sig till besvarande, huru förfaras skall, när jordfästning av medlem i svenska kyrkan icke skall äga rum i kyrkans ordning. Av de framkomna förslagen till ordnande, helt eller delvis, av denna fråga må först till behandling upptagas det av herrar Gullberg, Hamrin och Modig i motioner vid 1912 års riksdag framförda förslaget. De yrkade, såsom förut nämnts, att frikyrkoorganisation inom svenska kyrkan skulle under vissa onständigheter kunna för sin församlingsföreståndare hos kungl. maj:ts befallningshavande eller annan myndighet begära tillstånd och fullmakt att med laga verkan förrätta jordfästning. Med anledning av berörda motioner anhöll 1912 års lagutskott om utredning, under vilka villkor annan person än präst inom svenska kyrkan kunde tillåtas att inom svenska kyrkan förrätta jordfästning.

En reform i sådan riktning synes emellertid mer än någon annan lösning av frågan möta motstånd på kyrkligt håll. Ur kyrkans synpunkt har man, såsom lagutskotten vid 1917 och 1918 års riksdagar anført, gjort gällande bestämda betänkligheter emot att jordfästning av medlem i svenska kyrkan, om akten skall hava kyrklig karaktär, får förrättas av annan än inom kyrkan vederbörligen ordinerad präst. Man menar, att ett sådant tillvägagångssätt skulle innebära ett sönderbrytande av kyrklig ordning, som icke kan tillåtas.

De sakkunniga anse sig i detta sammanhang böra erinra om den motion

Förfarande vid begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning.

Jordfästning genom fri-religiös funktionär.

¹ Se nedan ss. 44 ff.

rörande en friare samfundsbildning inom svenska kyrkan, vilken av herr Ståndener frambars vid 1913 års riksdag och till vilken han under debatten i jordfästningsfrågan vid 1914 års riksdag hänvisade. Motionen avsåg åstadkommande av en kyrklig ordning, som i viss utsträckning skulle överlåta kyrkliga funktioner åt förtroendemän i religiösa samfund inom kyrkan. Denna fråga ligger emellertid i det hela utanför de sakkunnigas uppdrag, och de sakkunniga anse sig så mycket mindre hava anledning att med avseende å den nu föreliggande frågan förorda en sådan utväg, som en tillfredsställande lösning, såsom de sakkunniga senare skola utveckla, torde kunna ernås utan kränkande av hittills gällande kyrklig ordning med avseende å de kyrkliga kulthandlingarnas ombesörjande.

Gent emot vad de sakkunniga sålunda anfört skulle visserligen kunna sägas, att förrättande av jordfästning genom frireligiöst samfunds funktionär icke behöver betraktas såsom en kyrklig förrättning utan kan fattas såsom en borgerlig förrättning, som en form av s. k. borgerlig jordfästning. Förslagsställarna synas själva icke varit främmande för en sådan uppfattning, då de närmast tänkt sig, att den frireligiösa funktionären skulle befullmäktigas av borgerlig myndighet; och i den av herr Byström vid flera tillfällen framburna motionen kommer ett sådant betraktelsesätt än tydligare till uttryck. De sakkunniga hålla emellertid före, att, huru än jordfästning, förrättad av funktionär i frireligiöst samfund inom svenska kyrkan, formellt må betraktas, skulle densamma, då med all sannolikhet ceremonielet i allmänhet komme att nära ansluta sig till det statskyrkliga ceremonielet, säkerligen i realiteten så fattas, att frireligiös funktionär legalt befullmäktigats att i *prästs ställe* förrätta jordfästning.

Om sålunda ur svenska kyrkans synpunkt bestämda betänkligheter kunna göras gällande mot att å frireligiöst samfunds funktionär tillerkänna rätt att förrätta legal jordfästning, så kan å andra sidan från dessa samfunds synpunkt invändas, att en sådan lösning kunde med avseende å samfundens rättsställning och organisation medföra konsekvenser, som vore ägnade att i viss grad binda deras hittillsvarande nästan obegränsade självbestämmningsrätt och rörelsefrihet. Skola dessa samfunds funktionärer *såsom sådana* betros med statlig befogenhet i visst hänseende, så ligger nära tillhands, att staten måste ställa vissa krav på funktionärernas utbildning och kvalifikationer i övrigt. Fastställande av huruvida predikant eller församlingsföreståndare må anses vara av vederbörande frireligiösa samfund till erhållande av bemyndigande som jordfästningsförrättare föreslagen kan leda till statliga krav på och statlig kontroll över dessa samfunds inre ordning. Ett meddelande av sådant bemyndigande kunde vidare medföra, att det för jordfästningen använda ceremonielet måste underställas granskning och godkännande av laga myndighet. Och slutligen torde laga ansvar såsom för ämbetsförsummelse böra vid fel eller försummelse kunna utkrävas av funktionär. Över huvud synes en lösning av jordfästningsfrågan i enlighet med de i riksdagen från frireligiöst håll framburna motionerna kunna medföra begynnelsen till en statlig reglering och kontroll av de frireligiösa samfunden, på vilken det, ej minst ur dessa samfunds egen synpunkt, knappast kan vara lämpligt att slå in utan klar överblick över konsekvenserna och dessas förenlighet med nämnda samfunds uppgifter och verksamhet.

Vidare må i avseende å ifrågavarande uppslag framhållas, att den offentliga myndighet, vilken skulle äga att å frireligiösa samfunds funktionärer meddela legitimation som jordfästningsförrättare, bleve ställd inför en mycket svårlöst uppgift. Med den nästan obegränsade formriktighet, som gärna utmärker dem religiösa samfundsbildningen, och de högst varierande personliga egenskaper, som i det allmänna prästadömet tecken betinga utkorelsen till andlig ledare och lärare, bleve det nästan omöjligt att uppdraga fasta kompetensgränser. Och

bleve vissa religiösa grupper och deras ledare avvisade, kunde det alltid sägas, att religionsfrihetens princip genom lagstiftning och lagtillämpning endast ofullkomligt vore realiserad.

De anförda synpunkterna hava av de sakkunniga ansetts så talande, att de sakkunniga ansett sig icke kunna förorda lagbestämmelser om en särskild form av jordfästning för medlemmar av frireligiösa samfund inom svenska kyrkan. De sakkunniga kunna för sin mening i denna del jämväl åberopa de av lagutskotten vid 1917 och 1918 års riksdagar i ärendet avgivna utlåtandena, och dessa utlåtanden hava icke under ärendets behandling i riksdagen från frireligiöst håll rönt gensägelse.

Det ifrågavarande förslaget skulle dessutom icke innebära lösning av frågan i hela dess vidd, då det givetvis icke är ägnat att tillfredsställa dem, som anse, att begravning bör kunna få äga rum utan någon som helst religiös prägel. Man bleve således i allt fall nödsakad att av hänsyn till dessa personer vid sidan om begravning med s. k. frikyrklig jordfästning hava någon form av s. k. borgerlig begravning. Det ligger då nära till hands, att, såsom de nämnda lagutskotten föreslagit, låta denna begravningsform komma till användning i alla de fall, då jordfästning i svenska kyrkans ordning icke skall äga rum. Med en sådan anordning skulle, enligt de nämnda lagutskottens mening, i själva verket och de frireligiösa samfundens önskemål på ett fullt tillfredsställande sätt bliva uppfyllt. »Den inom samfundet verkande själasörjarens befattning vid jordfästningen blir», heter det i utskottsutlåtandena, »visserligen icke av någon officiell karaktär. Men härför läres icke heller kunna läggas någon vikt. Däremot vinnes genom den medgivna valfriheten mellan kyrklig och borgerlig legal akt, att de, som önska medverkan av statskyrkopräst till jordfästning efter ritualen kunde erhålla sådan, medan de, som icke önska den, kunna välja den borgerliga formen. I båda fallen står det tydligen öppet att låta en av frikyrklig själasörjare ledd uppbyggelsestund erhålla en central ställning vid begravningshögtidligheten.»

I detta yttrande kunna de sakkunniga instämma, dock icke utan en viktig reservation. Utlåtandena synas nämligen för borgerlig begravning förutsätta medverkan av en genom offentlig myndighet utsedd jordfästningsförrättare och föreskrift om visst ceremoniel för borgerlig jordfästning. En sådan anordning kan väl synas ligga nära till hands med hänsyn därtill, att med begravning i vårt land av ålder varit förknippad en legal ceremoni, en jordfästningsakt, men vid närmare undersökning inställa sig vägande skäl emot en sådan lösning.

För ställningstagande till frågan om införande av borgerlig jordfästning såsom en legal akt är det, enligt de sakkunnigas uppfattning, av stor betydelse att för sig klargöra, vilka motiv kunna ur *samhällelig (borgerlig)* synpunkt anföras för jordfästningsakten. Ett sådant klargörande är så mycket mer av behovet påkallat, som jordfästning till skillnad från begravning hittills varit en uteslutande kyrklig, icke borgerlig akt samt jordfästning enligt gällande lagstiftning endast är föreskriven i fråga om medlem av svenska kyrkan.

Under debatterna i riksdagen framfördes synpunkter, avsedda att hävda jordfästningsaktens samfundsmässiga karaktär. »Jordfästningsceremonien är», yttrade sålunda herr Städener vid 1912 års riksdag, »något annat än en privat akt, som åsyftar de sörjandes uppbyggelse. I själva verket är den en samhällshandling. Det är samhällsorganisationen, som i gestalt av en sin representant tager avsked i, låt vara enkla, men högtidliga former av den döde.» Enligt de sakkunnigas mening saknar denna uppfattning stöd i det hittills tillämpade jordfästningsformuläret. Formulärets centrala del, de högtidliga orden vid jordpåläggningen, innebär den dödes vigande till jordens vila och uttalande av det kristna uppståndelsehoppet. De övriga momenten i jordfästningsceremonien, ord om död och uppståndelse samt böner, avse närmast de närvarandes

Jordfästning
genom borgerlig
funktionär.

religiösa uppbyggelse. Därmed må ej förnekas, att jordfästningshögtidligheten mången gång får karaktären jämväl av ett samhällets avsked till den döde, men denna karaktär erhåller den icke genom jordfästningsritualen utan genom de tal till den dödes minne, som fungerande jordfästningsförrättare eller andra vid tillfället hålla samt av anslutningen till högtidligheten från samhällsmedborgares sida.

Vid samma riksdag motiverade herr Bergqvist på annat sätt jordfästningens karaktär av »samfundshandling». Prästen handlar därvid, yttrade han, som representant för kyrkan, men därjämte som representant för staten, »därigenom att han sedan bokför denna förrättning och tillser, att allt sker ordentligt och utan någon fara för samhället», och i ett senare anförande utförde han närmare vad han med de sista orden åsyftade; det kunde förekomma dödsfall, som inträffade under sådana omständigheter, att en viss försiktighet måste iakttagas, innan jordfästning sker. Det synes emellertid vara uppenbart, att det sålunda anförda ligger på sidan om frågan, huruvida själva jordfästningsakten har karaktär jämväl av samfundshandling. Den omständigheten, att jordfästningsförrättare utövar kontroll och avger vissa intyg i samband med begravning, är icke något för själva jordfästningsceremonien karakteristiskt utan utgör ett komplex av beledsagande ämbetshandlingar, vilka icke med nödvändighet behöva utföras av jordfästningsförrättare.

Vidare må i detta sammanhang erinras därom, att jordfästningsakten är påbjuden som en kyrklig kultakt och att det ur den borgerliga ordningens synpunkt icke har någon betydelse, om död i anslutning till begravning jordfästes eller ej. Härutinnan skiljer sig jordfästning på ett avgörande sätt från vigsel, med vilken akt den i detta sammanhang ofta jämförts. Ur det borgerliga samhällets synpunkt är det alltså icke på samma sätt motiverat att skapa en borgerlig motsvarighet till den kyrkliga jordfästningsakten för de fall, då den senare icke önskas, som förhållandet varit i fråga om vigselakten.

Härtill kommer, att stora svårigheter måste yppa sig att giva en borgerlig jordfästningsreform en tillfredsställande gestaltning och bringa densamma i tillämpning. Skall borgerlig jordfästning infogas i rättsordningen såsom ett särskilt institut, måste åt densamma givas en klar och bestämd karaktär, närmast med uttryck i ett borgerligt jordfästningsformulär. Men då en borgerlig jordfästningsakt icke lärer kunna hämta sin innebörd från kristligt-religiös eller någon viss livsåskådning över huvud, måste en sådan jordfästningsakt få sig påstämplad en helt annan innebörd, vilken må kunna ställas i samband med borgerlig samhällsåskådning. Detta torde komma att vålla betydande svårigheter vid formulärets avfattande; och det lärer icke kunna undvikas, att vid ett tillfälle, då de deltagande i särskild mening ställas inför livets och dödens gåta, en jordfästningsritual, där orden icke färgas av en bestämd livssyn, komme att te sig synnerligen färglös och torftig samt föga ägnad att förläna akten den avsedda högtidligt stämmingsfulla prägel.

På grund av berörda förhållande skulle i själva verket införande av borgerlig jordfästning som obligatoriskt alternativ till den kyrkliga jordfästningen ur samvetsfrihetens synpunkt kunna komma att innebära, att ett rådande tvång bleve ersatt med ett annat. För personer med religiös åskådning har nämligen jordfästningen nedärvd, traditionell karaktär av en religiös handling, och det torde kunna tagas för visst, att på den grund en borgerlig jordfästning, d. v. s. en jordfästningsakt utan religiöst innehåll, för dessa personer skulle verka profanerande och stötande. Den borgerliga jordfästningsakten skulle till följd härav utan tvivel komma att av de efterlevande i vida större utsträckning åsidosättas än vad förhållandet är med den i folkmedvetandet med stark pietet uppburna kyrkliga jordfästningen. Särskilt torde kunna förväntas, att det åsidosättande av den officiella jordfästningsförrättaren, som

i samband med jordande av medlemmar inom frireligiösa samfund, såsom förut antytts, stundom förekommit, skulle alltmer vinna utbredning, därest borgerlig jordfästning påbjödes.

På grund av nu anförda omständigheter hava de sakkunniga ansett sig icke kunna biträda förslaget om anordnande av borgerlig jordfästning enligt fastställt formulär och av särskilt förordnade jordfästningsförrättare. Ett starkt stöd för denna sin mening hava de sakkunniga trots sig finna däruti, att en sådan ordning, såvitt de sakkunniga hava sig bekant, icke existerar i något annat land. Särskilt må nämnas, att vid upphävandet i Danmark av det kyrkliga jordfästningstvånget icke infördes borgerlig jordfästning av legal karaktär.

Den lösning av frågan, som de sakkunniga anse vara den formellt och sakligt mest lämpliga, innebär i korthet följande.

Den enda formen av lagligen reglerad jordfästning är jordfästning i svenska kyrkans ordning. Jordfästning enligt av staten erkänt främmande trossamfunds ritual kan dock, såsom för närvarande sker, godtagas såsom jordfästning och efter vederbörlig anmälan antecknas i död- och begravningsboken.

Under förutsättning, som nedan skall närmare behandlas, är begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning medgiven, även när fråga är om medlem av denna kyrka. Å andra sidan må med viss inskränkning, varom mera i det följande, präst i svenska kyrkan, därest han därtill är villig, efter anmodan enligt kyrkans ritual jordfästa jämväl avliden, som icke vid dödsfallet tillhörde kyrkan.

Då jordfästning i svenska kyrkans eller av staten erkänt främmande trossamfunds ordning icke äger rum, står det de efterlevande fritt att själva anordna begravningssceremonier med tal och sång; och kan sådant såsom för närvarande även förekomma vid sidan om den legala jordfästningsakten.

Genom den föreslagna ordningen möjliggöres, att olikartade, ej sällan nog så subjektivt färgade åskådningar hos dem, som känna behov att undandraga sig den kyrkliga jordfästningsakten, kunna utan tryckande tvång sätta sin prägel på begravningssceremonierna.

Häremot kommer utan tvivel att sägas, att denna frihet innebär fara för begravningshögtidighetens värdiga innehåll och förlopp. De sakkunniga vilja emellertid med avseende härå erinra om — vad även under riksdagens förhandlingar i ämnet framhölls — att även med nuvarande ordning de efterlevande hava frihet att vid sidan av den officiella jordfästningssceremonien hålla tal samt anordna ceremonier utan att någon förhandskontroll härå i allmänhet från jordfästningsförrättarens sida förekommer eller ifrågasättes. De härvid kunna erfarenheterna tala bestämt för att risken uti ifrågasatt avseende icke är stor. Respekten för graven och döden har en inneboende förmåga att tvinga till allvar och eftertanke och att sätta en värdig prägel på begravningens yttre inramning. I Danmark, där de efterlevande hava rätt att själva anordna ceremonierna vid s. k. borgerlig Begravelse, har erfarenheten också bestämt bekräftat, att allvarigare farhågor härutinnan icke äro motiverade. Borgerliga begravningar förekomma där företrädesvis i Köpenhamn, dock i mycket ringa utsträckning: 2 å 3 gånger i månaden på i genomsnitt c:a 500 begravningar. Enligt vad de sakkunniga inhämtat såväl från det kommunala begravningsväsendets ledning som även från kyrkligt håll hava inga berättigade anmärkningar kunnat riktas mot dessa borgerliga begravningar. För tillfället lämpade, värdiga tal hållas, exempelvis av någon politiskt, socialt eller kulturellt framträdande personlighet. Ceremonien utfylles gärna av sång, ej sällan vanligen förekommande begravningspsalmer eller begravningssånger eller särskilt författade sånger till vid kyrkliga begravningar förekommande melodier; någon gång kan hela ceremonien bestå av musik. De sakkunniga äro förvissade om, att även i Sverige medgiven frihet i avseende å anordnande av begravning utan prästerlig

Grundlinjer till de sakkunnigas förslag.

Invändningar mot de sakkunnigas förslag.

medverkan i stort sett icke kommer att missbrukas eller äventyra begravningshögtidlighetens djupt allvarliga karaktär.

Med något större rätt torde kunna göras gällande en viss farhåga för att tal och ceremonier stundom komme att lida av en viss torftighet och brist på andlig lyftning. De sakkunniga hålla emellertid före, att även i detta hänseende betänkligheterna knappast äro berättigade. Får man döma av den opinion, som i första hand framfört kravet på hävande av det kyrkliga jordfästningstvånget, torde en lagstadgad frihet härutinnan, åtminstone under den första tiden, företrädesvis komma att utnyttjas inom frireligiösa kretsar; och helt säkert komme de frireligiösa samfunden att låta sig angeläget vara att skapa begravningsritual, motsvarande de krav på högtidlighet och värdighet, som skäligen böra ställas. I fråga om övriga samhällsgrupper torde med all sannolikhet, här som i Danmark, den kyrkliga jordfästningen i regel komma att begagnas. För visso komme härutinnan att bekräftas riktigheten av herr Stadeners uttalande i denna punkt under överläggningen vid 1917 års riksdag: »Jag tror, att vi i regel vid sådana tillfällen behöva tröst i de klara, fasta och enkla former för jordfästnings förrättande, som kyrkan bjuder. I sådana stunder, då känslorna äro så revolterade som vid dödsfall, finner människosinnet icke uti den tillfälliga och oberäkneliga improvisationen någon fast stödjepunkt. Men denna säkra mark har man i kyrkans gamla enkla och kärva formulär för jordfästningsceremonien.» I den mån begravning utan kyrklig jordfästning kan komma att vinna någon utbredning bland sådana folkgrupper, som icke äro anslutna till de frireligiösa samfunden, torde man emellertid kunna förutsätta, att på frivillighetens väg komma att framskapas former eller ritual för jordfärden. Där sådant skulle visa sig vara av behovet påkallat, står det givetvis också vederbörande kommunala myndighet fritt att tillhandahålla dem av kommunens medlemmar, som så önska, en funktionär, en »borgerlig» jordfästningsförrättare, som på lämpligt sätt leder den högtidlighet, varmed man vill överlämna den döde åt vilan. Särskilt i större samhällen är det tänkbart, att fall kunna inträffa, där vederbörande sakna möjlighet att ordna härmed själva och där det därför äger sin betydelse, att det allmänna erbjuder sin hjälp.

Kvar står visserligen möjligheten, att begravning komme att äga rum genom ett enkelt nedmyllande av den döde utan någon som helst högtidlig form, vilket kunde vara ägnat att stöta härdvunna begrepp om förnåden inför döden. De sakkunniga hålla emellertid före, att det allvar, som är förknippat med dödens inträde i en krets av människor, nästan undantagslöst är ägnat att utan några samhällets reglerande föreskrifter förläna en värdig prägel åt deras uppträdande, som överlämna den dödes stoft åt förgängelsen. De sakkunniga vilja för övrigt erinra därom, att enligt gällande lag jordfästning icke är obligatorisk i fråga om annan än medlem av svenska kyrkan. Det finnes alltså redan nu möjlighet för att begravning kan äga rum utan iakttagande av rituell eller på annat sätt bestämd form. Jordfästning och begravning äga dessutom ofta rum å skilda platser, och, när detta är fallet, är det icke ovanligt, att själva begravningen försiggår utan högtidlig form.

Sedan de sakkunniga i det föregående angivit och motiverat grundlinjerna till sitt förslag till jordfästningsfrågans lösning, övergå de sakkunniga till behandling av hithörande specialfrågor.

Förutsättningar för begravning av medlem i svenska kyrkan utan jordfästning i kyrkans ordning.

I sin motion vid 1910 års riksdag yttrade herr Kjellberg, att medlem av svenska kyrkan borde kunna erhålla borgerlig begravning, då behörigt intyg utvisade, att den avlidne i livstiden själv förordnat eller uttalat bestämd önskan därom eller, då fråga vore om minderåriga, den avlidnes föräldrar sådant önskade. Lagutskottet anförde med anledning av motionen, att, då begravningem tillika hade karaktären av en de efterlevandes eller samhällets gård åt dem

döde, det syntes riktigt och billigt, att hänsyn i viss mån toges jämväl till deras uppfattning eller att åtminstone den avlidnes egen under någon viss form uttalade mening om sättet för hans jordande ej borde bliva ensam bestämmande därför. Lagutskotten vid 1917 och 1918 års riksdagar uttalade, att det efter de faktiska förhållandena bäst avpassade möjligen vore, att den borgerliga begravningsformen endast finge tillämpas med stöd av en av den döde efterlämnad skriftlig hemställan därom, men att å andra sidan en dylik hemställan ej finge vara till hinder för de efterlevande att, om de så önskade, anlita den kyrkliga formen.

När det gäller eldbegängelse, erfordras enligt kungl. kungörelsen den 14 september 1917 angående villkor för eldbegängelse, bland annat, en till anstalten för eldbegängelse ställd ansökan, åtförd av intyg, att den avlidne i livstiden förordnat om eldbegängelse eller därom uttalat bestämd önskan, eller, där den avlidne vid dödsfallet icke fyllt 15 år och ansökningen ej göres av hans målsman, förklaring av denne, att han önskar eldbegängelse skola äga rum. Emellertid är efter framställning den 30 juni 1922 av Stockholms stadsfullmäktige under omprövning hos kungl. maj:t fråga om vissa lättnader i gällande villkor för eldbegängelse. Enligt berörda framställning borde möjlighet beredas för de närmaste efterlevande att bestämma eldbegängelse, därest den avlidne i livstiden ej avgivit däremot stridande förklaring.

Enligt den danska lagen av den 19 april 1907 om forskellige Forhold vedrørende Begravelser kan medlem av danska folkkyrkan bliva begravnen utan medverkan av präst inom kyrkan, när den avlidne genom en i testamentsform avfattad förklaring träffat bestämmelse därom. För att förordnandet om borgerlig begravning skall bliva gällande, erfordras dock, att vederbörande vid förklaringsens avgivande fyllt 15 år och var vid förståndets fulla bruk. När sådan förklaring avgives av personer i åldern mellan 15 och 18 år, måste dessutom föräldrars eller förmyndares samtycke föreligga. I fråga om personer, som icke fyllt 15 år, är det tillräckligt, att föräldrar eller förmyndare begära borgerlig begravning. Emellertid hava, enligt vad de sakkunniga inhämtat, önskemål framställts därom, att avgörandet i förevarande hänseende måtte helt läggas hos de efterlevande. Styrelsen för Köpenhamns begravningsväsen har gjort framställning om lagändring i denna riktning. Framställningen har emellertid ej föranlett någon åtgärd.

När frågan om borgerlig begravning upptogs i Norge, fann man de av den danska lagen fordrade förutsättningarna för medgivande av sådan begravning för stränga. Enligt det utkast till lov angående begravelse uten prestelig medvirken, som fanns bifogat proposition i ämnet till 1914 (och 1918) års storting, skulle medlemmar av statskyrkan begravas utan medverkan av präst inom kyrkan, då begäran därom framställts antingen av den avlidne själv eller av dem, som hade att ombesörja begravningen, då dessa uttalade som sin övertygelse, att det var den avlidnes önskan att bliva begravnen utan medverkan av präst. Var den avlidne under 15 år gammal, skulle sådan begravning kunna ske efter begäran av föräldrar eller förmyndare.

Med utgångspunkt ifrån att svenska kyrkans kulthandlingar icke böra påtvingas någon utan endast bjudas dem, som önska bliva delaktiga därav, kunde det synas riktigast, att jordfästning i kyrkans ordning endast förekomme, när begäran därom blivit framställd. Då den avlidne vid dödsfallet tillhörde kyrkan, torde man dock såsom regel kunna antaga, att den avlidne önskat kyrklig jordfästning. Vid sådant förhållande synes, när det gäller avliden medlem av svenska kyrkan, någon viljeyttring i stället böra erfordras för att begravning utan jordfästning i kyrkans ordning må äga rum.

De sakkunniga anse nämligen skyldig pietet mot den avlidne kräva, att hans i livstiden hysta önskan med avseende å formen för begravningen bliver respek-

terad. De sakkunniga kunna icke ansluta sig till den av 1917 (och 1918) års lagutskott antydda uppfattningen, att en av avlidne medlem i svenska kyrkan efterlämnad skriftlig hemställan om borgerlig begravning ej finge vara till hinder för de efterlevande att, om de så önskade, anlita den kyrkliga formen. Förslaget innehåller därför den bestämmelsen, att, om den avlidne i livstiden skriftligen förordnat om begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning, förordnandet skall lända till efterrättelse, givetvis under förutsättning att det samma icke blivit bevisligen återkallat. Såsom förordnande om begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning läser i allmänhet även få anses förordnande om jordfästning i viss annan ordning.

Har den avlidne icke efterlämnat skriftligt förordnande, synes man däremot i regel böra lita till de närmaste efterlevandes kännedom om och pietet för den avlidnes önskan. De sakkunniga anse på grund härav en framställning av den avlidnes närmaste efterlevande om begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning i regel böra gälla framför den på den avlidnes medlemskap i kyrkan grundade presumtionen. Om däremot till denna kommer särskild anledning till antagande, att den avlidne önskat kyrklig jordfästning, bör sådan dock äga rum. Förhållandet kan exempelvis vara, att avlidne medlem av svenska kyrkan, vilken önskat kyrklig jordfästning, icke litat på sina närmaste anhörigas respekt för hans vilja och därför skriftligen förordnat om jordfästning i kyrkans ordning. De efterlevande vidgå måhända eller kunna åtminstone icke förneka, att den avlidne önskat kyrklig jordfästning, men begära dock att slippa sådan. Den avlidne har kanske varit en flitig nattvardsgäst eller eljest stått i särskilt intimt förhållande till kyrkligt församlingssliv, eller öck föreligga andra vittnesbörd om kyrkligt sinnelag, som för ett opartiskt bedömande måste anses gälla mer än de närmastes framställning.

I fråga om vilka, som skola anses som den avlidnes *närmaste efterlevande*, hava de sakkunniga trots sig icke böra föreslå uttryckliga bestämmelser. Vid tolkning av detta uttryck lära stadgandena i 9 kap. 1 § ärvdabalken om bo-uppteckningsskyldighet kunna tjäna till ledning. I regel är väl den, som anmäler dödsfallet och ombesörjer begravningen, behörig att framställa begäran av ifrågakvarande slag. Den omständigheten, att en av flera lika närstående utträtt dessa angelägenheter, bör dock givetvis icke utesluta de övriga från inflytande, därest de önska göra det gällande. Vid oenighet emellan flera, som måste anses lika närstående, torde regeln, att jordfästning, då skriftligt förordnande av den avlidne om motsatsen icke föreligger, skall ske i svenska kyrkans ordning, böra gälla.

Åldersgränsen för behörighet att upprätta förordnande om begravning utan jordfästning i kyrkans ordning kunde anses böra sättas till konfirmationsåldern. Kungörelsen angående eldbegängelse stadgar 15 år såsom åldersgräns för behörighet att förordna om eldbegängelse, och i den danska lagen angående Begravelser återfinnes också nämnda åldersgräns. Den danska lagen uppställer dock, såsom nämnt, för tiden intill 18-årsåldern uti ifrågakvarande avseende såsom villkor samtycke av föräldrar eller förmyndare. Med hänsyn till de ungas under åren efter konfirmationsåldern ofta mindre utvecklade andliga mogenhet och stadga hava de sakkunniga ansett, att medlem av svenska kyrkan icke förrän efter uppnådd ålder av 18 år bör kunna mot föräldrars eller andra närmaste anhörigas vilja med laga verkan förordna om begravning utan jordfästning i kyrkans ordning. De sakkunniga vilja till stöd för denna uppfattning jämväl åberopa, att enligt förordningen angående främmande trosbekännare för behörighet att anmäla sig till utträde ur svenska kyrkan erfordras att hava uppnått 18 års ålder och att ej heller någon må före nämnda ålder upptagas i främmande församling. Beträffande person, som icke fyllt 18 år, ligger avgörandet således hos de närmaste efterlevande, dock med den inskränkningen,

att, om särskild anledning föreligger till antagande, att den avlidne önskat jordfästning i svenska kyrkans ordning, sådan jordfästning skall äga rum. För att en sådan önskan skall kunna anses hava förelegat, fordras strängt taget icke viss uppnådd ålder utan endast en viss andlig mogenhet. De sakkunniga hava emellertid ansett, att, om den avlidne icke uppnått 15 års ålder, avgörandet bör kunna utan inskränkning lämnas åt de närmaste efterlevande.

I fråga om jordfästning i svenska kyrkans ordning av avliden, som icke tillhörde kyrkan, anse de sakkunniga vad enligt de sakkunnigas mening för närvarande gäller¹ böra i det hela bibehållas. De sakkunniga hålla emellertid före, att uttryckliga bestämmelser i denna del böra meddelas. Den nuvarande bristen på sådana har nämligen medfört en viss osäkerhet i uppfattningen om gällande rätt på området. Dessutom anse de sakkunniga, att en viss modifikation i den enligt de sakkunnigas mening gällande ordningen bör göras. För närvarande torde jordfästning i svenska kyrkans ordning av kyrkan utomstående avliden på begäran av vederbörande efterlevande kunna företagas oberoende av den avlidnes i livstiden hysta önskan. Om särskild anledning föreligger till antagande, att jordfästningens företagande skulle strida mot den avlidnes önskan, bör den emellertid icke äga rum. För att hänsyn skall behöva tagas till en sådan önskan, bör den avlidne dock hava uppnått ovannämnda ålder av 15 år.

Förordnande eller framställning om begravning av medlem i svenska kyrkan utan jordfästning i kyrkans ordning torde i allmänhet böra prövas av pastor i den församling, som är rätt inskrivningsort för dödsfallet. Lika med kyrkobokföringsförordningen (§ 5) förstå de sakkunniga härvid med pastor även komminister eller kapellpredikant i annex- eller kapellförsamling med egen kyrkobokföring. Emellertid anse de sakkunniga, att hänvändelse i angelägenhet av ifrågavarande slag bör kunna ske jämväl till den präst, som faktiskt sköter expeditionen i kyrkobokföringsfrågor. De sakkunniga hava därför i förslaget valt det i 3 kap. 1 § m. fl. stadganden i giftermålsbalken förekommande uttrycket *präst, som för kyrkoböckerna*. Slutligen är det givetvis intet, som hindrar, att förordnandet avlämnas eller framställningen göres vid anmälan enligt kyrkobokföringsförordningen av dödsfall i annan församling än den, som är rätt inskrivningsort för detsamma. Förordnandet eller framställningen bör i så fall överbringas till prästen i kyrkobokföringsorten för att av denne prövas.

Prästen har naturligtvis att fatta sitt avgörande under ämbetsansvar; och, om förhållandena det medgiva, kan hans beslut dragas under högre myndighets prövning.

Då det gäller jordfästning i svenska kyrkans ordning av avliden, som icke tillhörde kyrkan, torde präst, som därom anlitas och därtill finnes villig, böra själv avgöra, om jordfästningen må äga rum. I tveksamma fall synes han dock lämpligen böra meddela sig med prästen i rätta inskrivningsorten, då denne i allmänhet lärer jämte de närmaste anhöriga hava den bästa kannedomen om den avlidne.

På sätt lagutskottet vid 1876 års riksdag i utlåtande över väckt motion om tillstånd för enskilda att inrätta särskilda gravställen uttalat, torde för kristna trosbekännare begravningsplatsen hava karaktär av ett heligt rum och betraktas såsom en till kyrkobyggnaden hörande del, kyrkogård, vilken liksom själva kyrkan bör för sitt ändamål högtidligen invigas. I 8 § jordfästningslagen stadgas också, att jordfäst, d. v. s. i svenska kyrkans ordning jordfäst, lik icke må begravas annerstades än å kyrkogård eller annan plats, som blivit för sådant ändamål behörigen invigd.

Jordfästning i svenska kyrkans ordning av kyrkan utomstående.

Prövning av förordnande eller framställning om begravning i viss form.

Rätt till lägerstad å allmän begravningsplats.

¹ Se ovan s. 18.

Vid begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning kan givetvis användas begravningsplats, som icke är av kyrkan invigd. Enligt komm.-koll. cirk. d. 13 aug. 1838 äga mosaiska trosbekännare, såsom förut nämnts, begrava sina döda å särskild begravningsplats, som därtill kan utses. Särskilda begravningsplatser för nämnda trosbekännare finnas på några ställen i landet. Därjämte finnes i Stockholm särskild begravningsplats för romersk-katolska trosbekännare. Därutöver förekomma icke, såvitt de sakkunniga hava sig be-
kant, särskilda begravningsplatser för främmande trosbekännare. Men sådana kunna med vederbörligt tillstånd inrättas för personer, som icke skola jordfästas i svenska kyrkans ordning. Å andra sidan synes intet hindra, att medlemmar av svenska kyrkan erhålla tillstånd att hava enskild begravningsplats, där begravning utan jordfästning i kyrkans ordning icke får förekomma.

I allmänhet äro emellertid för närvarande främmande trosbekännare och konfessionslösa hänvisade till de allmänna begravningsplatserna, och begravning får där äga rum utan jordfästning i svenska kyrkans ordning. Enligt 3 § i 1873 års förordning angående ändring i vissa delar av kyrkolagen m. m. äga nämligen främmande trosbekännare att, efter anmälan hos vederbörande kyrkoherde, på allmän begravningsplats erhålla lägerstad för sina döda. Med främmande trosbekännare förstås här även bekännare av icke kristen tro, och med dessa torde, på sätt förut framhållits, uti ifrågavarande hänseende få likställas de, som icke tillhöra vare sig svenska kyrkan eller något främmande trosamfund. De allmänna begravningsplatserna skola således vara tillgängliga för alla inom landet kyrkoskrivna och andra, som dö inom landet; och uppenbart lärer utan särskilt stadgande vara, att, om det kyrkliga jordfästnings-
tvånget för svenska kyrkans medlemmar häves, jordande å de allmänna begravningsplatserna icke kan förmenas medlem av svenska kyrkan på den grund, att jordfästning i kyrkans ordning icke äger rum.

I fråga om de allmänna begravningsplatsernas användande vid begravning utan kyrklig jordfästning av medlem i kyrkan hava emellertid framställtts bestämda invändningar. Under debatterna vid 1917 och 1918 års riksdagar anfördes sålunda från kyrkligt håll, att de kyrkorna tillhöriga kyrkogårdarnas och begravningsplatsernas helgd skulle däri genom profaneras. Det skulle för de kristna kännas pinsamt, att deras griftegårdar icke finge vara fridlysta mot en sådan demonstration emot deras livsåskådning, som dylik begravning kunde innebära. Kyrkogårdarna vore kyrkans begravningsplatser och de, som icke ville veta av kyrklig jordfästning, borde icke heller få åtnjuta förmånen att nyttja dessa begravningsplatser. De frikyrkliga och de konfessionslösa borde därför skaffa sig egna begravningsplatser.

Såsom synes leder denna tankegång tillbaka från den i 1873 års förordning godtagna principen till äldre betraktelsesätt.

De sakkunniga kunna icke förorda sådan ändring i 1873 års förordning; och särskilt obilligt skulle det enligt de sakkunnigas mening vara att förvägra medlem av svenska kyrkan att jordas å kyrkans begravningsplatser. Med lagbestämmelser av antytt innehåll skulle också hinder möta för begravning i familjegrav å kyrkogård av person, som icke blivit kyrkligt jordfäst. De sakkunniga vilja i denna del med instämmande åberopa ett anförande, som under diskussionen i ämnet i första kammaren vid 1917 års riksdag hölls av en prästman inom statskyrkan (herr Stadener). Skulle det verkligen, frågade han, vara önskvärt, att griftegårdarna allestädes i landet klöves i två olikartade avdelningar, den ena för kyrkligt sinnat folk och den andra för övriga medborgare? Med undantag för Stockholm gjordes ingen skillnad mellan olika trosbekännare med hänsyn till lägerstad, utan bekännare av vilken kyrka som helst bleve nu på våra kyrkogårdar begravna sida om sida med svenska kyrkans medlemmar. Dessutom vore här fråga om medlemmar av svenska kyrkan, vil-

kas jordafärd visserligen skulle ordnas utan följe av präst men som dock vore och måst anses vara medlemmar av svenska kyrkan. Man borde behålla, slutade talaren, åtminstone den enhetlighet, som kommer till synes därigenom, att svenskar vila efter sin död i samma kyrkogård.

I debatten framhölls jämväl, att det i själva verket vore kommunen, som ägde begravningsplatsen och att alla kommunens medlemmar hade del i densamma, varför den borde vara fri för alla och det icke borde vara möjligt att därifrån utestänga någon.

I nära samband med frågan om rätt att begrava i kyrklig ordning icke jordfäst lik å allmän begravningsplats står frågan om anordnande av begravningsceremonier i sammanhang därmed. Då begravningsceremonierna i det stora flertalet fall omedelbart ansluta sig till själva begravningen och enligt sakens natur böra så göra, torde med rätt till begravning å de allmänna begravningsplatserna böra följa rätt till företagande å dessa av vissa ceremonier. Men givetvis är det ett allmänt och kyrkligt intresse, att platsens helgd icke äventyras genom ceremonier av i ett eller annat hänseende olämplig beskaffenhet. I sådant avseende torde väl gällande bestämmelser om förargelseväckande beteende å allmän plats erbjuda tillräcklig trygghet. Emellertid föreslå de sakkunniga i anslutning till 8 § andra stycket (9 § 1 mom. enligt de sakkunnigas förslag) i jordfästningslagen ett stadgande av innebörd, att vid begravning intet får förekomma, som strider mot förrättningens helgd och allvarliga innebörd. Övervakande härav tillkommer givetvis den myndighet, som har tillsyn över begravningsplatsen. Denna myndighet — kyrkoråd, kyrkogårdsstyrelse eller särskilt utsedd person — äger självfallet att för underlättande av sådant övervakande med de närmaste efterlevande på förhand överenskomma om tid för begravning. Likaledes böra på förhand lämpliga ordningsföreskrifter kunna meddelas.

Anordnande av begravningsceremonier å allmän begravningsplats.

Den danska lagstiftningen upptager förbud mot jordpåläggning vid borgerlig begravning, och även i Norge har sådant förbud ifrågasatts. De sakkunniga anse icke tillräckliga skäl för dylikt förbud föreligga. Jordpåläggningsceremonien är icke så förknippad med det specifikt kyrkliga ceremonielet, att ett förbud kan därav motiveras. Ceremonien kan historiskt spåras tillbaka till förkristen tid och ingår endast i vissa kristna länder i det officiella kyrkliga jordfästningsceremonielet; på andra håll, exempelvis i England, är det brukligt, att i begravningsföljet deltagande kasta jord på kistan. På förekommen anledning förklarade också kyrkoministern under frågans behandling i danska riksdagen, att förbudet endast avsåge den i folkkyrkans ritual föreskrivna ceremonien med de ord, som därvid utsägas. Men icke ens med avseende å ceremonien i den bestämda rituella formen synes tillräcklig anledning till förbud föreligga. Önska deltagarna i begravningshögtidligheten hämta uppbyggelse av de gamla, djupt gripande och innehållsdigra ord, som i svenska kyrkans ritual beledsaga de tre skovlarna mull på kistan, synes sådant icke böra förvägras, så mycket mindre som begravningsceremonier utan medverkan av präst i svenska kyrkan i flertalet fall torde komma att äga rum på föranstaltande av kristna trossamfund. Under frågans förutgående behandling har ej heller sådant förbud från kyrkligt håll ifrågasatts.

De sakkunniga hava ovan framhållit, att rätt till gravplats å allmän begravningsplats för sådana, vilka icke jordfästas i svenska kyrkans ordning, självfallet medför, att även vissa begravningsceremonier må vid sådana personers begravning äga rum å allmän begravningsplats. I konsekvens härmed torde även å begravningsplatsen befintligt gravkapell böra för sådana begravningsceremonier upplåtas. Uttryckligt stadgande härom synes emellertid ej vara erforderligt.

*Kyrkas
upplåtande
vid begravn-
ing utan
jordfästning
i svenska
kyrkans
ordning.*

Vida svårare ter sig frågan om kyrkas upplåtande för berörda ändamål. I Danmark är sådant upplåtande vid »borgerlig Begravelse» icke tillåtet, och i Norge har frågan varit föremål för starka meningsbrytningar. Även i vårt land har denna tanke mött starkt motstånd på kyrkligt håll.

För egen del behjärta de sakkunniga i hög grad det verkliga behov, som, särskilt å landsbygden, vid otjänlig väderlek föreligger att få kyrkorna upplåtna för anordnande av begravningsceremonier i fall, då jordfästning i svenska kyrkans ordning ej äger rum. Visserligen kan tänkas, att för sådant ändamål andra lokaler, såsom missionshus och ordenshus, kunna befinnas tjänliga. Men där sådana lokaler ej finnas i kyrkogårdens närhet, ställer sig saken onekligen ömmande.

Å andra sidan kunna icke för rätt till disponerande av kyrka åberopas samma bärande skäl som i fråga om rätt till jordande å kyrkogård. Själva begravningen är i grunden en rent borgerlig angelägenhet och kyrkogården tjänar följaktligen även ett borgerligt ändamål. Men ett religionssamfund tillhörig kyrka är avsedd för gudstjänster och andra kulthandlingar, förrättade enligt samfundets ritual och av dess prästerskap. Det måste under sådana förhållanden naturligen väcka betänkligheter att stadga ovillkorlig rätt för andra än kyrkosamfundets eget prästerskap att i kyrka i anslutning till begravning anordna ceremonier, vilka kanske giva uttryck åt åskådningssätt och livsideal, som starkt kontrastera mot kyrkosamfundets egen förkunnelse och ritual. Mot betänkligheter av denna art är icke till fyllest ett åberopande av att den avlidne i livstiden må hava tillhört svenska kyrkan, då själva platsen för ceremonierna — kyrkolokalen — i alldeles särskild mening tjänar kyrkans *rent religiösa* syften. Visserligen har förslag varit uppe om åstadkommande av en lagstiftning med syfte att, i vidare utsträckning än vad nu äger rum, möjliggöra och reglera utnyttjande av kyrkolokalerna för profana ändamål. Men innan denna fråga upptagits till behandling och erhållit sin lösning i ett större sammanhang, anse de sakkunniga icke lämpligt att i en enskild punkt och därtill en särskilt grannlaga sådan föreslå bestämmelse, som skulle innebära ett avsteg från hittills gällande regel, att kyrkorna utnyttjas för andra än rent kyrkliga ändamål endast i de fall, då vederbörande myndighet anser sig härtill kunna lämna medgivande. De sakkunniga hålla således före, att frågan om kyrkas upplåtande i anslutning till begravning må avgöras efter prövning i de särskilda fallen på samma sätt, som eljest vid kyrkas upplåtande sker. Det torde kunna förväntas, att i flertalet fall genom ömsesidigt tillmötesgående och hänsynstagande den ömtåliga frågan kommer att tillfredsställande ordnas. Den allt mer utpräglade toleransen i vårt land mellan olika tänkande på det religiösa området synes innebära ett varsel om att svårigheterna icke böra bliva allt för stora.

*Användande
av kyrk-
klockor vid
icke kyrklig
begravning.*

Med avseende slutligen å rätt till användande av kyrkklockor i anslutning till icke-kyrklig begravning anse de sakkunniga, att avgörande betänkligheter icke föreligga mot stadgande av sådan rätt under samma villkor som i fråga om klockringning vid begravning med jordfästning i svenska kyrkans ordning. Visserligen har den högtidliga klockringningen i kyrkorna i folkmedvetandet genom tiderna omgärdats med en egendomlig, religiöst betonad helgd. Men i grunden är klockringningen intet annat än en »sammanringning», ett tecken, att menigheten skall komma tillsammans till gudstjänst eller andra kyrkliga kulthandlingar, och som bekant utnyttjas kyrkklockorna på liknande sätt även för vissa profana ändamål, t. ex. mångenstädes vid eldsvådor samt vid allmän mobilisering. Med hänsyn till vad sålunda anförts hava de sakkunniga i sitt förslag (jordfästningslagen § 8 mom. 3) upptagit stadgande, att vid begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning klockringning skall, om det begäres, äga rum i vanlig ordning, d. v. s. i fall, där klockring-

ning vid begravning med jordfästning i svenska kyrkans ordning är tillåten, och på vanliga villkor.

Såsom av rubriken till detta betänkande framgår, avser de sakkunnigas förslag huvudsakligen ändring i vissa delar av lagen den 25 maj 1894 angående jordfästning.

*Lagen d. 25
maj 1894
ang. jord-
fästning.*

Det i 1 § av nämnda lag omförmälda tillkännagivandet av dödsfall är, liksom jordfästning, föreskrivet allenast beträffande medlem av svenska kyrkan men för sådant fall obligatoriskt. Då nu jordfästning enligt förslaget icke skall vara obligatorisk för kyrkans medlemmar, kunde ifrågasättas att ändra lagrummet därhän, att icke heller tillkännagivandet ovillkorligen behövde förekomma. Tillkännagivandet torde emellertid icke i egentlig mening vara av kyrklig karaktär utan snarare jämförligt med andra rent borgerliga tillkännagivanden från predikstolen. Det läser för närvarande i praktiken förekomma angående icke blott kyrkans medlemmar utan alla i församlingen kyrkoskrivna. De sakkunniga hava med hänsyn till det anförda lämnat paragrafen oförändrad.

Det är på 2 § jordfästningslagen, som det kyrkliga jordfästningstvånget beträffande kyrkans medlemmar grundar sig. De sakkunnigas förslag om upphävande under vissa förutsättningar av detta tvång har erhållit sin plats i ett nytt första moment av 8 §, till vilket lagrum i 2 § intagits en hänvisning.

Med jordfästning i svenska kyrkans ordning förstås enligt förslaget den i jordfästningslagen närmare angivna kulthandlingen, utförd av präst inom kyrkan. För närvarande heter det, att jordfästningen ej må förrättas av annan än präst i kyrkan. De sakkunniga anse hinder ej böra möta för annan än präst att i samband med begravning utföra ceremonier i överensstämmelse med kyrkans ritual för jordfästning, men detta blir icke en jordfästning i svenska kyrkans ordning.

Bestämmelsen om den tid, inom vilken jordfästning i svenska kyrkans ordning skall äga rum, har framflyttats till 3 §,¹ som i övrigt är oförändrad. Oförändrade äro ock 4—6 §§. I 7 § enligt förslaget har upptagits första stycket av den nuvarande 8 §. Andra stycket av sistnämnda § har överflyttats till 9 §.

Beträffande den nya 8 § hänvisas till det föregående, ss. 33 ff. o. 35 (mom. 1), 35 (mom. 2) samt 38 f. (mom. 3). Med hänsyn till stadgandet i 9 § av kungl. kungörelsen den 14 september 1917 angående villkor för eldbegångelse hava de sakkunniga ansett ordet begravning användbart även i fall, då eldbegångelse äger rum.

I anslutning till andra stycket i nuvarande 8 § (9 § 1 mom. enligt förslaget) har införts det ovan å s. 37 berörda stadgandet. Den nuvarande 9 § kvarstår enligt förslaget såsom ett andra moment till denna paragraf.

De sakkunnigas förslag påkallar även vissa ändringar i förordningen den 3 december 1915 angående kyrkoböckers förande.

Enligt § 32 i kyrkobokföringsförordningen skall dödsfall skyndsamt anmälas till pastor.² Här avses tydligen pastor i den församling, där dödsfallet timat. Har dödsfallet timat inom annan församling än den, som är rätt inskrivningsort för dödsfallet, skall, enligt § 26, pastor i den församling, inom vilken döds-

*Förordning-
en d. 3 dec.
1915 ang.
kyrkoböckers
förande.*

¹ Stadgande om tid, inom vilken begravning skall äga rum, finnes numera icke. (Jfr § 4 i det upphävida 18 kap. kyrkolagen.) Emellertid torde andra bestämmelser göra ett sådant stadgande obehövt. Se särskilt S. L. 11: 4, lagen om fattigvården d. 14 juni 1918, 23 §, samt hälsovårdsstadgan d. 19 juni 1919, 29 §.

² I församling av främmande trosbekännare med rätt till egen kyrkobokföring skall dock sådan anmälan ske hos församlingens föreståndare; och åligger det denne att skyndsamt meddela pastor i vederbörande församling av svenska kyrkan erforderliga underrättelser för inskrivning i denna församlings kyrkoböcker. Jfr § 2.

fallet timat: a) införa föreskrivna anteckningar därom i sin församlings död- och begravningsbok; samt b) ofördröjligen till pastor i den församling, som är rätt inskrivningsort för dödsfallet, avsända de för anteckning i denna församlings död- och begravningsbok erforderliga uppgifter.¹ Om rätt inskrivningsort för dödsfall stadgas i § 25.

Enligt sistnämnda paragraf är rätt inskrivningsort för dödsfall också rätt inskrivningsort för *begravning (jordfästning)*. Orden begravning och jordfästning synas här betraktas såsom likabetydande. Detta framgår än tydligare av § 27.²

En sådan sammanblandning av begreppen begravning och jordfästning synes oegentlig redan med nuvarande bestämmelser rörande jordfästning. Med de sakkunnigas förslag låter den sig än mindre förena. Då enligt förslaget jordfästning kan komma att utebliva även när det gäller avliden medlem av svenska kyrkan, synes själva begravningen (likets jordande) böra i stället för jordfästning bliva det ur registreringssynpunkt väsentliga. Dock anse de sakkunniga, att kyrkoböckerna böra i den utsträckning, som för närvarande är fallet, lämna upplysning även om den kyrkliga handlingen, jordfästningen.

I överensstämmelse med det anförda hava de sakkunniga till införande i § 25 mom. 1 och § 29 föreslagit i stället för uttrycket *begravning (jordfästning)* orden *jordfästning och begravning*, resp. *jordfästning eller begravning*. Bestämmelserna i § 27 om *begravning (jordfästning)* böra i stället gälla *jordfästning*; och kunna motsvarande bestämmelser om *begravning* enligt de sakkunnigas mening lämpligen erhålla sin plats i ett nytt moment av sistnämnda paragraf.

Då begravning skall äga rum i annan församling än den, som är rätt inskrivningsort för dödsfall och begravning, erfordras, enligt gängse praxis, tillståndsbevis för begravningen av präst i sistnämnda församling. Till berörda bevis användes allmänt ett formulär av följande innehåll:

Tillståndsbevis för begravning i annan församling.

Att
från i församling
i län, född den år
död den år 19..... i församling
dödsorsak: enl. attest av läkare,
är berättigad att kristligen begravas i församling,
betygar församling i län
den år 19.....

Kyrkoherde v. Pastor Komminister Pastoratsadjunkt
Pastorsadjunkt

Jordfäst härstädes den 19..... betygar församling
i län den 19.....

Kyrkoherde v. Pastor Komminister Pastoratsadjunkt
Pastorsadjunkt

¹ Dessutom innehåller § 26 föreskrift om anmälan av dödsfall å barnbördshus, sjukhus m. fl. inrättningar.

² Dock stadgas i Regler till kyrkoböcker och prästbevis, Död- och begravningsboken, följande: Där för pastor är känt, att den avlidne gravsatts å annan ort än den där, jordfästningen skett, bör här jämväl antecknas gravsättningsorten. Se ock formulär till Död- och Begravningsbok, kol. 22.

Förordnande eller framställning om begravning av medlem i svenska kyrkan utan jordfästning i kyrkans ordning skall, på sätt förut nämnts, enligt förslaget prövas av präst i den församling, som är rätt inskrivningsort för dödsfallet; och resultatet av denna prövning måste i det ovannämnda fallet delgivas vederbörande å begravningsorten. De sakkunniga hava därför vidtagit erforderliga ändringar å ifrågavarande formulär, vilket synes böra, jämte en hänvisning till detsamma i § 38, införas i kyrkobokföringsförordningen. Formuläret kan också användas, när den avlidne icke tillhörde svenska kyrkan, och, i den form, de sakkunniga givit detsamma, jämväl vid begravning i rätta inskrivningsorten i stället för bruklig s. k. gravöppningssedel. I sistnämnda fall kan dock även, särskilt i mindre församlingar, ett mera formlöst tillvägagångssätt tillämpas.

Ansvar för att vederbörlig anmälan om begravning sker synes böra åvila den, som förvaltar begravningsplatsen. De allmänna begravningsplatserna förvaltas i regel av vederbörande kyrkoråd, undantagsvis, såsom i Stockholm och Göteborg samt vissa andra städer och möjligen även landsförsamlingar, av särskild nämnd eller delegation. Den katolska och de mosaiska begravningsplatserna i Stockholm förvaltas av resp. församlingar, den katolska genom församlingens kyrkoråd och de mosaiska genom särskild styrelse. Enahanda torde förhållandet vara med andra mosaiska begravningsplatser i riket. Av enskild begravningsplats kan givetvis enskild person vara förvaltare. Då kungl. maj:t äger bestämma, om och under vilka villkor enskild begravningsplats må upprättas, synes hinder emellertid icke möta att även i fråga om enskild begravningsplats anförtro ifrågavarande anmälningskyldighet åt vederbörande förvaltare av begravningsplatsen. De sakkunniga föreslå därför, att myndighet eller annan, som förvaltar begravningsplats, skall ombesörja, att anmälan om därstädes verkställd begravning skyndsamt göres till vederbörande pastor.

I anslutning till vad för närvarande och enligt förslaget gäller om jordfästning torde anmälan om begravning i regel böra göras till pastor i den församling av svenska kyrkan, till vilken begravningsplatsen hör. När det gäller begravningsplats, som icke tillhör sådan församling, synes anmälan kunna ske direkt till pastor i den församling, som är rätt inskrivningsort för dödsfallet och begravningen.¹ I förra fallet bör pastor, som mottagit anmälan, om densamma skyndsamt underrätta pastor i sistnämnda församling.

De sakkunniga föreslå även vissa ändringar i Regler till kyrkoböcker och prästbevis, Död- och begravningsboken. För nämnda bok kan dock den nuvarande uppställningen i det hela bibehållas. Vissa jämkningar i formuläret hava föreslagits, men dessa äro icke av den omfattning, att nya böcker behöva uppläggas. Även i formuläret till Utdrag av Död- och Begravningsbok har en ändring föreslagits.

Slutligen föreslå de sakkunniga vissa följdändringar i 8 och 9 §§ i kungl. kungörelsen den 14 september 1917 angående villkor för eldbegängelse.

*Kungörelsen
d. 14 sept.
1917 ang.
villkor för
eld-
begängelse.*

¹ Jfr § 26 andra stycket samt § 27 mom. 2 andra stycket.

Översikt av utländsk lagstiftning angående begravning.

Finland.

Om man bortser från de grekisk-ryska trosbekännarna i Finland, bestodo i detta land länge på det kyrkliga området de förhållanden, som rådde vid landets skiljande från Sverige.¹ År 1869 tillkom emellertid en ny kyrkolag för den evangelisk-lutherska kyrkan.

De grekisk-ryska trosbekännarna intogo redan under den svenska tiden, i synnerhet efter freden i Stolbova år 1617, en särställning i förhållande till andra främmande trosbekännare; och efter Finlands förening med Ryssland förändrades deras ställning ytterligare genom en mängd administrativa förfoganden till dess slutligen genom kejsarligt brev den 7 maj 1817 de grekisk-ryska församlingarna i Finland förklarades i alla delar lyda under metropolitens i Petersburg inseende. Av detta brev följde, bland annat, att den inom grekisk-ryska kyrkan gällande ordningen, att medlem av denna kyrka ej finge skilja sig från henne, utsträcktes till Finland.

Enligt den nya kyrkolagen för den evangelisk-lutherska kyrkan upphävdes alla bestämmelser om straff för avfall från denna kyrka och stadgades, att medlem av kyrkan, som på grund av sin övertygelse önskade skilja sig från kyrkans gemenskap och övergå till annat kyrkosamfund, ej borde av kyrkan hindras därifrån.

Sistberörda stadgande förutsatte tydligen en dissenterlag. En sådan tillkom dock först den 11 november 1889 och gällde endast kristna religionssamfund av annan protestantisk troslära än den evangelisk-lutherska. I överensstämmelse härmed var utträde ur statskyrkan enligt dissenterlagen tillåtet blott i händelse vederbörande anslöte sig till annat protestantiskt trossamfund.

Sedan under år 1905 i Ryssland beretts möjlighet för anhängarna av den grekisk-ryska kyrkan att utträda ur denna, upphävdes i Finland genom en förordning av den 22 februari 1906 förbudet mot övergång från grekisk-katolsk till evangelisk-luthersk trosbekännelse.

Genom lag den 12 januari 1918 fingo mosaiska trosbekännare rätt att i Finland bilda församlingar eller religiösa samfund och den 14 augusti samma år tillkom en lag angående befogenhet för regeringen att, till dess trosfrihetslag stiftats, utfärda bestämmelser om de villkor, på vilka i Finland bosatta personer, som icke tillhörde den evangelisk-lutherska kyrkan eller något på grund av förordningen den 11 november 1889 eller lagen den 12 januari 1918 legaliserat trossamfund, finge i Finland bilda trossamfund. Med stöd av lagen den 14 augusti 1918 utfärdades den 26 november samma år förordning angående grekisk-katolska kyrkosamfundet i Finland.

Enligt 1919 års regeringsform äger finsk medborgare rättighet till offentlig och enskild religionsövning, så vitt lag eller god sed därigenom ej kränkes,

¹ Jfr ovan ss. 15 f.

ävensom, enligt vad därom är särskilt stadgat, frihet att utträda ur det religionssamfund han tillhör samt frihet att ansluta sig till annat religionssamfund. Nya religionssamfund må grundas med iakttagande av vad därom i lag stadgas.

Till 1920 års riksdag framlade regeringen proposition (nr 2) med förslag till religionsfrihetslag. Förslaget blev enligt riksdagens svar den 4 maj 1921 antaget att i något ändrad lydelse vila till första efter nya val sammankommande riksdag och har i denna form vid 1922 års riksdag blivit slutligen antaget.¹

I 1869 års kyrkolag, kap. 11, stadgas »om begravning och jordfästning», bland annat, följande. Då dödsfall timat, skall, efter ofördröjligen därom hos församlingens kyrkoherde skedd anmälan, den avlidne sist ett halvt år efter dödsfallet begravas antingen å allmän begravningsplats eller å särskilt gravställe, som han själv före sin död eller hans anhöriga därefter med vederbörligt tillstånd för honom utsett. Jordfästning skall förrättas på sätt i kyrkohandboken är föreskrivet.² Vid jordfästning få de inom församlingen vanliga ceremonier med procession, klockringning m. m. efter vederbörandes åstundan begagnas.³ Jordfästning må förrättas antingen vid graven, eller i kyrkan, eller å särskilt rum, som därtill av församlingen begagnas, eller ock i den avlidnes bostad, där omständigheterna sådant påkalla.³ Om den avlidnes make eller närmaste anförvanter det åstunda, må i sammanhang med jordfästningen även likpredikan hållas av präst, som därtill är villig.

Enligt stadgande i 1889 års förordning voro bekännare av annan protestantisk troslära än den evangelisk-lutherska berättigade att, om de så önskade, på evangelisk-luthersk församlings begravningsplats emot stadgade avgifter erhålla lägerstad för sina döda. De kunde emellertid också inrätta egna begravningsplatser och voro i allt fall berättigade att efter egen ritual begrava sina döda. Sistberörda befogenheter tillkommo givetvis också bekännare av den grekisk-katolska kyrkan.

I den nya religionsfrihetslagen heter det, bland annat: Begravningsplats, som icke är avsedd att tillhöra evangelisk-luthersk eller grekisk-katolsk församling, samt enskilt gravställe ävensom likbränningsanstalt må med vederbörligt tillstånd inrättas. Den, som vid sin död ej tillhör evangelisk-lutherska kyrkan, må, om för honom ej finnes annat gravställe, jordas å evangelisk-luthersk församlings begravningsplats. Avgift för sådan gravplats skall erläggas enligt vederbörligen fastställd taxa. Ej må vid sådan begravning företagas något, som är ägnat att väcka förargelse i församlingen. Anstötlig inskrift eller bild låte kyrkorådet från grav avlägsna. Var, som sålunda väcker förargelse eller anstöt, straffes med böter ej över femhundra mark. Om på evangelisk-luthersk församlings område är bosatt ett avsevärt antal församlingen icke tillhörande personer, kan statsrådet på anhållan av församlingen ålägga dem att inrätta särskild begravningsplats.

Norge.

I Danmarks og Norges kirkeritual av den 25 juli 1685, kap. IX, heter det, bland annat: »ej heller maa nogen begrave sine døde stiltiende uden præstens tjeneste med at kaste jord derpaa»; och Kong Christian den femtes norske lov

¹ Se Finlands författningssamling 1922, nr 267.

² Enligt förordning den 1 juli 1910. Förut skulle jordfästning förrättas på ett av två i handboken föreskrivna sätt.

³ Enligt förordning den 1 juli 1910. Förut gällde detta stadgande endast det i handboken upptagna fullständigare sättet eller s. k. högtidlig jordfästning. För »stilla jordfästning» gällde andra bestämmelser.

(1687), 2—10—1, stadgar: »prästerne skulle kaste jord paa de døde, naar de ere hensatte eller i jorden nedsatte». Tillvägagångssättet är närmare bestämt i 1889 års alterbok för norska kyrkan, 2 avd. L.

Bestämmelserna om obligatorisk jordpåläggning hava tid efter annan blivit inskräpta genom reskript, föranledda därav, att man flestades begravt sina döda »uten enten at forlange præstens jordpaakastelse eller engang at give præsten det tilkjende». Sålunda har kirke- og undervisningsdepartementet i skrivelse den 12 december 1904 (intagen i Norsk Lovtidende) uttalat, att, även om en avlidens släktingar icke önska jordpåläggning, sådan bör av prästen företagas utan hänsyn till att släktingarna tilläventyrs icke inställa sig. Dessa kunna nämligen, *när den avlidne tillhört statskyrkan*, icke lagligen hindra jordpåläggningen, vilken åligger prästen såsom en ämbetsplikt.

Den sålunda gällande ordningen har varit föremål för ändringsförslag.

I maj 1910 gjorde norska kyrkans presteforening under åberopande av inträffade händelser hos kirke- og undervisningsdepartementet framställning om beredande av möjlighet för statskyrkans medlemmar att erhålla borgerlig begravning,¹ och i november samma år insände biskopen i Hamar stift C. Brun till departementet ett utkast till bestämmelser om sådan begravning. Sedan övriga biskopar och teologiska fakulteten i avgivna yttranden i huvudsak tillstyrkt biskop Bruns förslag, framlades i nära överensstämmelse härmed till 1914 års storting proposition med »utkast til lov angaaende begravelse uten prestelig medvirken».

Departementet anförde i sammanhang därmed: Gällande ordning med obligatorisk kyrklig begravning för statskyrkans medlemmar kunde icke längre anses överensstämma med tidens krav på religiös frihet, och allt tvång på ifrågasvarande området borde därför upphävas. Kyrkans förmåner borde icke påtvingas någon utan endast bjudas dem, som av fri vilja önskade mottaga desamma. Detta gällde också i fråga om begravning, så att sådan borde kunna äga rum utan medverkan av präst och utan kyrkliga ceremonier, när den avlidne eller de efterlevande på den avlidnes vägnar uttalat önskan därom.

Förslaget var av följande lydelse:

»§ 1. Medlemmer av statskirken skal begraves uten medvirken av prest inden denne, naar begjæring derom er fremsat enten av den avdøde selv eller av dem, som har at sørge for begravelsen, og disse uttaler som sin forvissning, at det var den avdødes ønske at bli begravet uten saadan medvirken av prest; var den avdøde under 15 aar, kan saadan begravelse ske efter begjæring av forældre eller væрге.

Disse bestemmelser gjælder ogsaa for likfærd, hvor likbrænding finder sted.

§ 2. Ved saadan begravelse eller likfærd maa der ikke foretages jordpaakastelse, likesom kirke ikke maa benyttes; derimot kan ringning med kirkens eller kirkegaardens klokker finde sted efter gjældende regler, naar begjæring derom fremsættes.

§ 3. For benyttelse av gravkapel og kirkegaard er vedkommende underkastet de herom ved lov eller av myndighetene givne forskrifter.»

Med avseende å § 3 i förslaget hänvisade departementet till lov om kirker og kirkegaard av den 3 augusti 1897 §§ 37—39 och 42. I nämnda lagrum stadgas, bland annat, att på församlingskyrkogård skall finnas tillgång till avgiftsfri gravplats för församlingens medlemmar. För gravplats åt annan kan betalning utkrävas enligt av myndigheterna fastställda bestämmelser, så ock under alla omständigheter för gravöppning, ringning, nyttjande av gravkapell o. d. Enligt gällande dissenterlag av den 27 juni 1891 får klockringning äga

¹ Framställningen förnyades 1911 och 1913.

rum, då den allmänna kyrkogården användes av kristna dissenter, unitarier eller mosaiska trosbekännare.

Propositionen hänsköts till kyrkokommittén men blev sedermera uppskjuten till behandling vid nästa storting.

När kyrkokommitténs utlåtande lades fram för 1915 års storting, förelågo inom densamma två olika meningar. Majoriteten ansåg, att frågans behandling borde uppskjutas och regeringen anmodas inhämta herredsstyrelsernas och församlingarnas utlåtanden angående förslaget. En minoritet framlade däremot ett nytt förslag i ämnet. Detta skilde sig från propositionen i två avseenden. För det första borde enligt minoritetens förslag kyrklig medverkan vid begravning icke äga rum i annat fall än då begäran därom framställdes. En sådan ordning vore, menade man, i själva verket en följd av departementets motivering. Vidare vore det ej rimligt att förbjuda kyrkans användning vid tillfällen, då präst ej medverkade. Kyrkan vore dock uppförd för medel, som kommunens alla medlemmar — med undantag av dissenters — sammanskjutit. Det vore för övrigt fullt betryggande, att, såsom minoriteten förordade, kirketilsynets tillåtelse skulle inhämtas och dess bestämmelser om kyrkans användning efterkommas.¹

Kommittémajoritetens förslag blev antaget.

Av deltagarna i utlysta församlingmöten röstade 52,187 personer eller 78.2 procent för bibehållande av gällande ordning med obligatorisk kyrklig begravning för kyrkans medlemmar och 12,603 personer eller 18.9 procent för propositionen. 592 personer röstade för kommittéminoritetens förslag och 1,138 personer gävo sin anslutning till ett av professorn Taranger framställt förslag av innebörd att borgerlig begravning endast skulle komma till användning för dem, som själva därom framställt uttrycklig begäran, vilken skulle vara att betrakta såsom anmälan om utträde ur statskyrkan. Av kommunalstyrelserna² röstade 303 eller 47.27 procent för propositionen och 282 eller 44 procent för den gällande ordningen. Återstående (56) kommunalstyrelser gillade kommittéminoritetens förslag.

Sifferuppgifterna från församlingmötena åtföljdes av nya utlåtanden av rikets biskopar, vilka nu med anledning av omröstningsresultatet i allmänhet ställde sig antingen avvisande eller åtminstone mera tvekan gentemot ändring i det bestående. Endast biskopen i Hamar stift vidhöll uttryckligen sin förut uttalade mening. Från ytterligare något håll uttalades emellertid den åsikten, att spörsmål av ifrågavarande art måhända icke vore lämpade att föreläggas församlingmötena.

Frågan upptogs ånyo i stortinget år 1918. Regeringsförslaget erhöi nu med några mindre jämkningar majoritet i kyrkokommittén. En medlem (Trødal) föreslog, att orden i § 2 »likesom kirke ikke maa benyttes» skulle utgå och en annan medlem (Gjøstein) upptog sitt eget och minoritetens förslag från 1915.

Vid votering i odelstinget segrade kommittémajoritetens förslag med 68 röster mot 19, som tillföll Gjøsteins förslag. Trødals mening bifölls därefter med 57 röster mot 29.

När ärendet behandlades i lagtinget, förelågo opinionsyttringar från korporationer och enskilda i olika delar av landet mot det sistnämnda beslutet. Frågan om kyrkans användning vid borgerlig begravning blev också den centrala punkten i debatten. Vid voteringen segrade den kungl. propositionen i denna del med 17 röster mot 13.

Odelstinget stod andra gången med 43 röster mot 30 fast vid sitt förra beslut, vilket även andra gången av lagtinget förkastades med 17 röster mot 13.

¹ I kirkeloven (§ 16) förutsättes kyrka kunna upplåtas för möten och konserter.

² Även städernas kommunalstyrelser hördes.

Vid plenumbehandling i stortinget samlade odelstingets beslut 63 röster av 102 avgivna. Då lagstadgad majoritet sålunda icke uppnåts, hade frågan förfallit.

Danmark.

Angående obligatorisk kyrklig begravning gällde i Danmark enligt Kong Christian den femtes Danske Lov (1683) och 1685 års Kirkeritual motsvarande bestämmelser som enligt samma kyrkoritual och 1687 års norska lag för Norge; och även i Danmark hava dessa bestämmelser senare (1885) blivit ytterligare inskräpta. Tvånget till kyrklig begravning för danska folkkyrkans medlemmar upphävdes emellertid på vissa villkor genom Lov indeholdende nogle Bestemmelser vedrørende Jordfæstelse av den 13 februari 1903,¹ sedermera ersatt genom Lov om forskellige Forhold vedrørende Begravelser av den 19 april 1907.

Icke heller i fråga om begravning av personer utanför folkkyrkan rådde full frihet utan gällde i folkkyrkans intresse viktiga inskränkningar.

Enligt ovannämnda kyrkoritual skulle »de, som ikke var af den rene og rette Bekendelse med vor Kirke», begravas på kyrkogården bland andra avlidna kristna, men de kyrkliga handlingar, som enligt samma kyrkoritual tillhörde »en kristelig Begravelse», nämligen jordpåläggning av prästen (»Af Jord est Du kommen; til Jord skal Du blive; af Jorden skal Du igen opstaa»), sång och, om det begärdes, likpredikan, voro förbjudna vid dessa begravningar, liksom vid begravning av avrättade, självmördare, bannlysta och ärelösa.² Lov om Brugen af Kirkerne av den 25 mars 1872,³ § 7, tillerkände varje församlingsbo rätt att oberoende av trosbekännelse bliva begravnen på församlingens kyrkogård. Emellertid gällde fortfarande, att endast folkkyrkans präster hade rätt — och i förhållande till folkkyrkans medlemmar plikt — att officiera vid begravningar på folkkyrkans kyrkogårdar. Andra trossamfunds präster kunde blott efter särskilt tillstånd erhålla en starkt begränsad rätt uti ifrågavarande avseende. Vid begravning annorstädes än å folkkyrkans kyrkogårdar rådde friare förhållanden, men möjligheten att erhålla sådan begravning var icke blott av praktiska skäl utan även rättsligt mycket begränsad.

Kgl. Anordning den 22 januari 1897 ang. Begravelser paa Folkekirken Kirkegaard af Personer, som ikke høre til Folkekirken, reglerade närmare ifrågavarande förhållanden, vilka sedermera genom förutnämnda lag av år 1907 om forskellige Forhold vedrørende Begravelser blivit slutligen ordnade.

Förenämnda lag av den 13 februari 1903 föranledes av framställningar till Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet dels från präster i Köpenhamn och Fredriksberg och dels från förste stiftsprosten i Själlands stift samt Själlands biskop. I skrivelserna framhölls, att i Köpenhamn bildats en förening för borgerlig begravning, vars ändamål var »at samle dem, der ikke anerkende Præsternes aandelige Formynderskab, til fælles Arbejde for Gennemførelse af saadanne Reforme paa Begravelsesvæsenets Omraade, som sikre Befolkningen Ret til at begrave de døde uden præstelig Medvirkning». Föreningens stadgar förpliktade medlemmarna att avvisa all prästerlig medverkan vid begravning. Krävde prästen icke desto mindre, att lagen skulle följas och att jordpåläggning skulle äga rum vid begravning av personer, som tillhörde folkkyr-

¹ Med likbränning kunde redan tidigare borgerlig likbegängelse äga rum. Lov om Ligbrænding den 1 april 1892, § 5.

² Systerörda s. k. begravning i stillhet av förbrytare och självmördare avskaffades (utom i fråga om avrättade) genom den allmänna borgerliga strafflagen år 1866.

³ Ny lag den 15 maj 1903.

kan, demonstrerade föreningens medlemmar genom att icke en enda människa mötte, när prästen skulle fungera. Familjen och gravföljet hade å annat ställe ombesörjt en eller annan begravningshögtidlighet. I samtliga skrivelser beto- nades, att för folkkyrkans värdighets skull snarast möjligt borde utfärdas be- stämmelser om huru prästerna hade att förhålla sig gent emot medlemmar av nämnda förening, och särskilt uttalade prästerna i Köpenhamn och Fredriks- berg den önskan, att de måtte befrias från skyldighet att medverka vid begravn- ingar, där man ej önskade deras medverkan. Biskopen över Själland för- klarade, att det otvivelaktigt från kyrklig synpunkt skulle vara att beklaga, om det bleve allmänt att begrava de döda utan medverkan av präst, och detta borde från kyrkans sida motarbetas, såvitt det kunde ske med andliga medel, men det borde icke betecknas som en brytning med folkkyrkan. Ministeriet med- delade vid framläggande av lagförslag i ämnet, att det varit meningen att i sammanhang med frågan om borgerlig begravning upptaga samtliga bestäm- melser om kyrkogårdarna, deras användning och vård m. m. till behandling. Som förhållandena utvecklats sig, hade man emellertid ansett det riktigt att redan nu framlägga föreliggande lagförslag, detta i främsta rummet för att tillmötesgå prästernas önskan. Man vore nämligen enig med dem däri, att det knappast vore kyrkan värdigt att tvinga på sina medlemmar prästerlig med- verkan på områden, där principiella kyrkliga hänsyn ej gjorde detta nödvän- digt. Och man hänvisade till, att redan genom lagen om likbränning (1892) gjorts en så principiell avvikelse från det i kyrkan nedärvda, att den förändring, som här önskades, syntes vara mycket ringa i förhållande därtill. Likbrän- ningslagen hade för övrigt tagits till mönster för ifrågavarande lagförslag. Ri- kets övriga biskopar, som fått tillfälle yttra sig angående lagförslaget, hade tillstyrkt detsamma, om än under beklagande av att de särskilda förhållandena i Köpenhamn och Fredriksberg gjorde en sådan åtgärd nödvändig.

Förslaget rönt ett välvilligt mottagande i riksdagen. Det antogs med vissa jämkningar enhälligt av båda tingen.

Lagens innehåll var väsentligen följande: Envar till folkkyrkan hörande man eller kvinna, som uppnått 14 års ålder och var vid förståndets fulla bruk, kunde genom skriftlig förklaring i testamentsform bestämma, att hans eller hennes lik skulle begravas utan medverkan av folkkyrkans präster. I fråga om personer i åldern mellan 14 och 18 år skulle förordnandet dock för att bli va giltigt biträdas av föräldrar eller förmyndare. För personer under 14 år hade föräldrar eller förmyndare samma bestämmanderätt. Jordpåläggning fick icke förekomma vid ifrågavarande begravningar, ej heller tal; men det var tillåtet att vid graven läsa Herrens bön och sjunga psalmer ur folkkyrkans autorise- rade psalmböcker.

I fråga om vad, som vid dessa begravningar fick företagas på kyrkogården, överensstämde lagen (liksom förslaget) väsentligen med förut enligt 1897 års Anordning gällande bestämmelser om begravningar på folkkyrkans kyrkogård- ar utan medverkan av präst med rätt att där förrätta begravning. I denna del blev förslaget i riksdagen föremål för anmärkningar. Det framhölls, att hänsyn väl tagits till prästerna men alltför litet till den avlidne och de efter- levande. En vän eller en släkting måste kunna få tala vid graven. Annars bleve det två slags begravningar, en med och en utan tal, och den senare finge icke samma värde som den förra. Ett ändringsförslag av nu berörd innebörd togs emellertid tillbaka, sedan vederbörande minister förklarats meningen vara, att denna fråga skulle tagas upp i ett större sammanhang.

Kort efter antagandet av ifrågavarande lag tillkom Lov om et kirkeligt Ud- valg (1903), och följande år begärde ministeriet utskottets utlåtande angående begravningar på kyrkogårdarna under medverkan av främmande trossamfunds präster eller såsom rent borgerliga begravningar. Med anledning härav inkom

utskottet med ett »Förslag om forskellige Forhold vedrørende Begravelser». Förslaget, som var enhälligt, åtföljdes av en skrivelse från utskottets ordförande. Däri anfördes, bland annat, följande. Enligt gällande bestämmelser om begravningar på folkkyrkans kyrkogårdar utan medverkan av folkkyrkans eller något annat trossamfunds präster vore det vid dessa begravningar allenast tillåtet att vid graven läsa Herrens bön och avsjunga vissa psalmer; tal finge icke hållas och annan högtidlighet ej äga rum på kyrkogården. Utskottet menade, att dessa bestämmelser icke vore tillfredsställande. Folkkyrkans kyrkogårdar vore avsedda för envar, som avlede i landet, och det syntes vid sådant förhållande knappast överensstämma med trosfrihetens princip och allmän borgerlig rättfärdighet att förbjuda en sådan högtidlighet på kyrkogårdarna som tal vid graven, då det gällde begravning utan medverkan av präst. Att hänvisa avhållandet av tal och annan högtidlighet till hemmen eller församlingshusen eller annan plats utanför kyrkogårdarna vore icke rätt och billigt. Det hade vidare stått klart för utskottet, att det icke kunde anses tillfredsställande att avskilja vissa delar av folkkyrkans kyrkogårdar och dit hänvisa de borgerliga begravningarna. Därigenom skulle dessa för den allmänna uppfattningen komma att framstå såsom begravningar av lägre klass, och vederbörande skulle kunna uteslutas från begravning i familjegrav. Å andra sidan hade inom utskottet gjorts gällande, att full frihet vid borgerliga begravningar förutsatte en förändring av folkkyrkans kyrkogårdar till borgerliga begravningsplatser. Det erkändes emellertid, att en sådan förändring dock icke påkallades av något mera allmänt krav på borgerlig begravning. Ett sådant steg skulle tvärtom i de breda lagren ute i landet möta mycket motstånd och komma att sakna förståelse. Och den minoritet, som önskade borgerlig begravning, skulle säkerligen just på grund därav att det gällde ett mindretal i förhållande till ett stort flertal finna det naturligt och billigt, att på folkkyrkans kyrkogårdar toges vissa hänsyn till detta flertal. Utskottet hade därför stannat vid att en tillfredsställande ordning på det hela taget kunde och måste uppnås därigenom, att utan uppdelning eller förändring av folkkyrkans kyrkogårdar den frihet, som kunde förenas med vissa hänsyn till folkkyrkan, medgäves vid borgerliga begravningar å kyrkogårdarna. Dock hade man på sätt, som av förslaget närmare framginge, velat öppna möjlighet till anläggande av borgerliga begravningsplatser. Slutligen hade man ansett, att på samma gång, som möjligheten att erhålla borgerlig begravning vidgades och större frihet vid sådana begravningar medgäves, vissa bestämmelser borde meddelas, avseende att undanröja de förhållanden, som hos medlemmar av folkkyrkan framkallat benägenhet att välja borgerlig begravning. Med anledning därav hade i förslaget jämväl upptagits bestämmelser om begravningar under medverkan av folkkyrkans präster.

Förslaget framlades på hösten 1906 i väsentligen oförändrat skick för riksdagen samt antogs slutligen i nedan upptagen lydelse enhälligt med 79 röster i folkettinget och 54 röster i landstinget.

Lagen utfärdades den 19 april 1907. Den angår »forskellige Forhold vedrørende Begravelser» men avser icke att fullständigt reglera hithörande förhållanden. Endast i fråga om begravningar på folkkyrkans kyrkogårdar är lagen mera fullständig. Av lagens tio paragrafer röra 1—5 samt 8 uteslutande sådana begravningar. § 1 handlar om begravningar, vid vilka folkkyrkans präster medverka, §§ 2—4 om förut i 1903 års lag behandlade begravningar av folkkyrkans medlemmar utan medverkan av folkkyrkans präster (borgerliga begravningar), § 5 om förut i 1897 års förordning behandlade begravningar av personer, som stå utanför folkkyrkan, och § 8 om de tider, på vilka begravningar kunna äga rum på folkkyrkans kyrkogårdar. I § 6 meddelas bestämmelser om kommunala begravningsplatser och särskilda begravn-

ningspladser för trossamfund utanför folkkyrkan samt angående begravning å dylika begravningspladser. § 7 handlar om ringning med kyrkans eller begravningskapellets klockor vid, som det synes, alla slags begravningar. Genom § 9 upphäves 1903 års lag och § 10 handlar om lagens tillämplighet i viss del av riket.

Lagen är av följande lydelse:

Vi Frederik den Ottende, af Guds Naade Konge til Danmark, etc. etc. Gøre vitterligt: Rigsdagen har vedtaget og Vi ved Vort Samtykke stadfæstet følgende Lov:

§ 1. Ved Begravelser paa Folkekirkens Kirkegaard, ved hvilke Folkekirkens Præster medvirke, skal Jordspaaakastelse foretages overensstemmende med Folkekirkens Ritual. Præsten er ikke pligtig at holde Ligtale, ej heller berettiget hertil imod de nærmestes Ønske. Ønske disse, at en bestemt af de i Sognet ansatte faste Præster eller en udensogns Præst skal forrette Begravelsen, skal dette tilstedes, naar der ikke derved fragaar den til at forrette Begravelser berettigede Præst noget af hans lovlige Indtægt.

Efter Begæring af den, som har bestilt Begravelsen, kan den fungerende Præst tillade Lægmand at tale i Kirken eller i Begravelseskapellet eller ved Graven, naar saadan Begæring er fremkommen, forinden Handlingen begynder.

§ 2. Folkekirkens Medlemmer kunne begraves paa Folkekirkens Kirkegaard og fra dens Begravelseskapeller uden Medvirkning af Folkekirkens Præster (borgerlig Begravelse), naar den afdøde ved en i Testamentsform affattet Erklæring, der kan skrives paa ustemplet Papir, har truffet Bestemmelse herom.

For at Erklæringen om at ville begraves borgerlig kan tages til Følge, udkræves, at den paagældende, da han afgav Erklæringen, var fyldt 15 Aar og ved sin Fornufts fulde Brug. Naar saadan Erklæring afgives af Personer i Alderen mellem 15 og 18 Aar, maa desuden Forældres eller Værgers Samtykke foreligge. For Personers Vedkommende, som ikke ere fyldte 15 Aar, er det tilstrækkeligt, at Forældre eller Værgere begære borgerlig Begravelse, naar de bestille Begravelsen.

§ 3. Ved borgerlige Begravelser tillades paa Begæring af den, som bestiller Begravelsen, Tale og Sang, Medbringelse af Faner og anden Højtidelighed, dog at intet maa foretages, som strider imod den Sømmelighed og Orden, der bør iagttages paa Kirkegaard, og imod det Hensyn, der skyldes Folkekirken. Ved disse Begravelser foretages ikke Jordspaaakastelse. Ingen Tale maa holdes eller Sang afsynges imod de nærmestes Ønske.

Ansvarer for, at alt foregaar sømmeligt og med Orden, paahviler den, der har bestilt Begravelsen hos Kirkegaardsbestyrelsen.

§ 4. Aftale om borgerlig Begravelse træffes i København og andetsteds, hvor der findes et eget Begravelsesvæsen, med dettes Bestyrelse og ellers med vedkommende Sognepræst, hvilke have at paase, at de Bevisligheder, der maa forelægges, forinden Begravelse kan iværksættes, foreligge, og at saadan Begravelse ikke finder Sted samtidig med en anden Begravelse paa samme Kirkegaard, samt at den ikke ansættes til en Tid og under Omstændigheder, hvorved den kan virke forstyrrende paa Gudstjenestes Afholdelse eller kirkelige Handlingers Foretagelse i Sognekirken.

§ 5. Ved Begravelser paa Folkekirkens Kirkegaard af Personer, der staa udenfor Folkekirken, finde de ovenfor under §§ 3—4 om borgerlige Begravelser indeholdte Bestemmelser tilsvarende Anvendelse.

Medlemmer af et anerkendt Trossamfund eller et her i Landet bestaaende kristent Trossamfund, der ikke har Statens Anerkendelse, kunne ogsaa faa Begravelse forrettet paa Folkekirkens Kirkegaard eller fra dens Kapeller af Sam-

fundets Præster. Saafremt det ønskes, at der ved disse Begravelser skal kunne foretages andet, end hvad der i Henhold til Bestemmelsen i § 3 er tilladt ved borgerlige Begravelser, eller at andet Ritual end Folkekirkens Ritual for Jordspaakastelse skal kunne benyttes, kan dette tilstedes, naar Handlingen foregaaer efter et af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet godkendt Begravelsesritual, der dog intet maa indeholde, som strider imod det Hensyn, der skyldes Folkekirken, ligesom der heller ikke i samme maa være foreskrevet Ceremonier, der tilsigte at give Begravelsesstedet en ny Indvielse. De nærmere Regler for Godkendelsen af disse Ritualer fastsættes ved kongelig Anordning.

§ 6. Paa Andragende fra en Kommunalbestyrelse kan der af Ministeriet meddeles Tilladelse til, at der i en Kommune paa dennes Bekostning anlægges kommunale Begravelsespladser med like Adgang for alle Kommunens Beboere til at blive begravede paa samme og for alle Trossamfunds Præster til at forrette Begravelser der med Benyttelse af deres Trossamfunds Ritual.

Paa saadanne Begravelsespladser skal der af Kommunen opføres mindst et Begravelseskapel, der paa lige Vilkaar skal kunne overlades til Brug ved alle Begravelser, som foregaa paa Kommunens Begravelsesplads, ligesom det ogsaa skal staa ethvert Trossamfund aabent paa sin Bekostning at opføre egne Kapeller paa denne.

Trossamfund udenfor Folkekirken kunne, naar de ønske det, anlægge egne Kirkegaarde eller Begravelsespladser med lagttagelse af de for Kirkegaardens Anlæg m. v. til enhver Tid foreskrevne Regler.

Ved en af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet stadfæstet Overenskomst mellem Bestyrelsen for et saadant Trossamfund udenfor Folkekirken og vedkommende Kirkegaardsbestyrelse kan ogsaa, hvor Forholdene tilstede det, en Del af en folkekirkelig Kirkegaard overlades Trossamfundet til særskilt Brug, mod at der herfor ydes en billig Erstatning til vedkommende Kirke eller Begravelsesvæsen.

§ 7. Forsaavidt det er almindelig Skik paa det paagældende Sted, at Kirkens eller Begravelseskapellets Klokker ringe ved Begravelser, skal Begæring herom tages til Følge paa Stedets sædvanlige Vilkaar.

§ 8. Med Hensyn til Dagene og Tiderne, paa hvilke Begravelser kunne foregaa paa Folkekirkens Kirkegaarde, kunne de fornødne Regler gives ved kongelig Anordning, dog at der fremdeles saavel i Købstæderne som paa Landet skal være Adgang til at faa Begravelser forrettede paa Søn- og Helligdage med Undtagelse af første Juledag, første Paaskedag og første Pinsedag.

§ 9. Lov indeholdende nogle Bestemmelser vedrørende Jordfæstelse af 13. Februar 1903 ophæves.

§ 10. Regeringen bemyndiges til ved kongelig Anordning at sætte denne Lov i Kraft paa Færøerne med de Lempelser, som ifølge disse Øers særlige Forhold maatte findes hensigtsmæssige.

Hvorefter alle vedkommande sig have at rette.

Av en jämförelse mellan §§ 1 och 5 kunde synas framgå, att den förra paragrafen endast handlar om begravning av folkkyrkans medlemmar. Emellertid är det folkkyrkans präster icke förmenat att på begäran medverka vid begravning av folkkyrkan utomstående personer, och bestämmelserna i § 1 torde även vara tillämpliga på sådana begravningar, när de äga rum på folkkyrkans kyrkogårdar. Bestämmelserna innebära huvudsakligen upphävande av flera med avseende å ifrågavarande begravningar förut gällande inskränkningar. I utskottets och ministeriets förslag förekommo i andra stycket efter ordet Lagemænd orden: der høre til Folkekirken.

I stället för »en i Testamentsform affattat Erklæring» (§ 2) hade förslagen »en vidnefast afgiven skriftlig eller muntlig Erklæring». På denna punkt återgick man således till överensstämmelse med 1903 års lag, varemot utskottets

förslag om höjande av den i samma paragraf förekommande åldersgränsen till 15 år blev antaget. Bestämmelse om föräldrars eller förmyndares samtycke, när den, som avgivit förklaringen, icke uppnått 18 års ålder, hade av utskottet strukits men återinsattes under förslaget behandling i riksdagen.

Huvudbestämmelsen om större frihet vid borgerlig begravning förekommer i § 3. Lagen går i sådant hänseende längre än förslagen, som stadgade, att icke utan kyrkoherdens tillåtelse finge sjungas annat än psalmer, som funnes upptagna i folkkyrkans psalmböcker. Enligt lagen gäller detsamma om sång, som utskottet föreslagit om tal. Angående stadgandet, att vid ifrågavarande begravningar jordpåläggning icke får förekomma, förklarade ministern i båda tingen, att med jordpåläggning givetvis förstodes jordpåläggning med användande av folkkyrkans ritual och att det blott vore en sådan jordpåläggning, som förbjödes vid borgerlig begravning.

Vid begravning under medverkan av präst i främmande kristet trossamfund är enligt 5 § jordpåläggning enligt folkkyrkans ritual tillåten. Däremot är vid sådan begravning för jordpåläggning enligt annan ritual särskilt tillstånd erforderligt. I fråga om godkännande av främmande trossamfunds begravningsritual äro för övrigt i lagen upptagna bestämmelserna i 1897 års förordning.

Nya äro i § 6 bestämmelserna om kommunala begravningsplatser. Vidare erhöilo först nu de icke erkända trossamfunden samma rätt, som de erkända samfundens länge haft, med avseende å särskilda begravningsplatser.

Enligt förslagen fordrades för att klockringning skulle kunna erhållas vid begravning (§ 7), att den avlidne genom dopet blivit upptagen i de kristnas samfund; och, även om detta var förhållandet, skulle klockringning kunna nekas, då särskilda grunder funnes tala däremot.

Såsom av ifrågavarande lag framgår, gälla i allmänhet samma regler angående begravningskapell, som angående den begravningsplats, av vilken kapellet utgör en del. Detta är ingen nyhet och synes betraktas såsom en självklar sak. Kyrkornas användning vid begravningar utan medverkan av folkkyrkans präster ifrågasattes däremot vid lagens tillkomst icke på något håll.

Tyskland.

Lagstiftningen angående begravningsväsendet var under medeltiden kyrkans sak. Sedermera har staten ingripit på detta område och därvid dels bekräftat dels ändrat den kyrkliga rätten.

De allmänna begravningsplatserna äro antingen konfessionella eller kommunala. De förra äro vederbörande kyrkosamfunds egendom; de senare tillhöra de borgerliga kommunerna. Äganderätten är emellertid i båda fallen inskränkt med hänsyn till allmän ordning och hälsovård samt religionsfrihetens krav.

På de konfessionella kristna kyrkogårdarna få enligt bestämmelse i westfaliska freden även begravas medlemmar av annat kristet trossamfund, då detta icke å ifrågavarande ort eller i närheten därav har egen begravningsplats. Vid sådan begravning förbjuder katolska kyrkan på sina kyrkogårdar varje religiös akt. Detta förbud är dock, när det gäller medlem av evangeliska kyrkan eller annat trossamfund med »Korporationsrecht», enligt flera staters lagar icke giltigt. Däremot måste lekmän hava vederbörande prästs tillåtelse för att få tala på de konfessionella kyrkogårdarna, och till lekmän räknas även präst i religions-samfund utan »Korporationsrecht».¹ För de kommunala begravningsplatserna

¹ Sådan rätt kan emellertid enligt författningen av den 11 augusti 1919, art. 137, erhållas av varje religionssamfund, som genom sina stadgar och sitt medlemsantal erbjuder garanti för varaktighet.

gälla uti ifrågavarande hänseende som regel allmänna bestämmelser rörande yttrande- och församlingsfrihet. De kommunala begravningsplatserna äro emellertid stundom uppdelade i särskilda avdelningar för olika trosbekännare, och, när detta är fallet, står varje sådan avdelning under uppsikt och förvaltning av vederbörande kyrkosamfund.

Tidigare bestämmelser om »unehrliches Begräbnis» äro upphävida. Kyrkan kan vägra sin medverkan vid begravning men icke utesluta den avlidne från kyrkogården eller anvisa en vanhedrande plats å densamma. Den avlidne eller den, som begravningsplikten åligger, kan anordna »unfeierliches Begräbnis», d. v. s. begravning utan någon som helst kyrklig medverkan.

Österrike.

Genom ett »Hofdecret» påbjöds i Österrike år 1783 upprättande av gemensamma begravningsplatser för katoliker och icke-katoliker. Senare förordnade emellertid de kyrkliga myndigheterna, att på katolska kyrkogårdar blott finge begravas katoliker och att på de gemensamma begravningsplatserna bekännare av annan tro endast finge begravas å en från begravningsplatsen i övrigt avskild del. Följden härav blev, att för det mesta upprättades »konfessionella» begravningsplatser, så att varje religionssamfund hade att sörja för begravning av sina medlemmar å sin egen begravningsplats.

Enligt en lag av den 30 april 1870 ålades de borgerliga kommunerna att sörja för anskaffande av begravningsplatser. Härigenom förändrade icke de förutvarande begravningsplatserna karaktär, men, i den mån kommunerna anlade nya begravningsplatser eller utvidgade förut befintliga, blevo de nya begravningsplatserna och de nyanlagda delarna av de gamla begravningsplatserna av kommunal karaktär.

Emellertid hade redan tidigare (1868) stadgats, att intet religionssamfund ägde förvägra anständig begravning på sin begravningsplats av lik efter samfundet icke tillhörig avliden, då fråga vore om begravning i familjegrav eller om i den församling, där dödsfallet timat eller liket påträffats, icke funnes någon för medlemmar av det religionssamfund, som den döde tillhört, avsedd begravningsplats. Vederbörande kyrkliga myndighet anses dock äga rätt att för begravning av samfundet utomstående anvisa en särskild del av begravningsplatsen. Detsamma gäller om begravning av lik, vilka enligt katolska kyrkans (eller annat religionssamfunds) föreskrifter icke hava rätt till kyrklig begravning.

Bestämmelser om begravning utan medverkan av präst finnas eljest icke, men sådan kan givetvis förekomma, då tvång icke råder att tillhöra något religiöst samfund.

England.

Då någon dör, åligger det de »efterlevande» att taga hand om den döda kroppen. Emellertid saknas uttryckliga bestämmelser såväl med avseende å frågan om vilka personer denna skyldighet åvilar, som ock angående innebörden av samma skyldighet. Icke desto mindre anses densammas åsidosättande kunna medföra ansvar för den försumlige.

Den, som den avlidne därtill förordnat, torde vara närmast att taga hand om den döda kroppen. Därefter komma efterlevande make och närmaste släktingar. I sista hand åligger det den bofasta person, hos vilken liket finnes, att sörja för omhändertagandet. I fråga om lik efter fattighjon, självmördare och okända svara myndigheterna.

Med den döda kroppen skall förfaras på ett sätt, som står i överensstämmelse med den avlidnes ställning i livet, och den får icke under några förhållanden behandlas kränkande eller anstötligt. Däremot föreligger icke skyldighet att iakttaga vad den avlidne själv med avseende å förfogandet må hava förordnat, utan ligger avgörandet helt och hållet hos de efterlevande. Man anses nämligen icke kunna med laga verkan disponera över sin kropp efter döden. Från denna regel gälla dock tvenne undantag. Så kan en person giva gällande föreskrifter med avseende å anatomisk behandling av den döda kroppen, och eldbegängelse får icke äga rum, då det är känt, att den avlidne skriftligen annorlunda förordnat.

Lagen fordrar icke, att begravning skall äga rum, utan endast, att den döda kroppen på ett tillfredsställande sätt omhändertages. I överensstämmelse härmed ansågs eldbegängelse tillåten redan före tillkomsten (1902) av den lag, genom vilken detta institut numera är närmare reglerat. Då begravning sker, fordrar lagen icke, att jordandet skall äga rum på någon särskild plats, och, om det sker annorstädes än i jord, som blivit av engelska kyrkan invigd, icke heller, att det försiggår på något visst sätt. Begravning i enskild jord är tillåten, blott icke annans rätt därigenom kränkes eller hälsovårdshänsyn åsidosätts. En sak för sig är, att valet av begravningsplats kan innebära kränkande behandling av den döde.

Varje medlem av en kommun eller invånare i densamma samt var och en, som dör i kommunen, har enligt common law rätt att bliva begravnen å kommunens kyrkogård eller begravningsplats.

Åtskilliga kommuner hava både invigd och icke invigd begravningsplats, antingen helt skilda från varandra eller utgörande olika delar av en gemensam kommunal »gravgård», och på den oinvigda begravningsplatsen eller den oinvigda delen av gravgården finnas ofta särskilda avdelningar för olika religiösa samfund. Men många kommuner hava — eller hade åtminstone förr — icke mer än en begravningsplats, nämligen kyrkogården. Och över kyrkogården, som alltid är i sin helhet invigd, ansågs kyrkan råda. Kyrkan tillät emellertid icke begravning i vigd jord av odöpta, exkommunicerade, självspillingar med flera från kyrklig jordfästning uteslutna personer. Dessutom fordrade kyrkan under alla omständigheter jordfästning i kyrkans ordning såsom villkor för begravning i vigd jord.

Till följd av berörda förhållanden uppstodo många stridigheter, vilka bildades genom Burial Laws Amendment Act, 1880, i sin tur föremål för ändringar och tillägg genom Burial Act, 1900.

Enligt Burial Laws Amendment Act, får, efter skriftlig anmälan av den, som har begravningen om hand, till den myndighet, som har tillsyn över begravningsplatsen, begravning utan jordfästning i engelska kyrkans ordning äga rum å invigd kommunal begravningsplats antingen utan någon religiös ceremoni å begravningsplatsen eller med jordfästning därstädes efter annan *kristen* ritual än kyrkans. Anmälan skall innehålla förslag å dag och klockslag för begravningen. Myndigheten kan under vissa omständigheter och inom vissa gränser utsätta annan tid för begravningen. I så fall skall vederbörande därom underättas. I övrigt får ingen skillnad göras, om begravning äger rum med eller utan jordfästning i engelska kyrkans ordning. Uttryckligen säges, att begravning enligt ifrågavarande lag skall försiggå på ett ordentligt och värdigt sätt och att vid sådan begravning intet får förekomma, som kan kränka den kristna religionen eller kristen övertygelse eller gudsdyrkan. Slutligen tillerkänner lagen engelska kyrkans präster rätt att företaga jordfästning i kyrkans ordning vid begravning i oinvigd jord i fall, där sådan jordfästning vid begravning i invigd jord är tillåten, och att med avseende å odöpta, exkommunicerade, självspillingar med flera från kyrklig jordfästning uteslutna personer före-

tåga ett slags jordfästning i mindre högtidlig ordning. Varken i det ena eller i det andra avseendet föreligger dock tvång för någon präst att medverka.

Frankrike.

I Frankrike hava kommunerna enligt le décret du 23 prairial an XII (den 12 juni 1804) att sörja för anskaffande av begravningsplatser. De franska begravningsplatserna tillhöra därför i allmänhet kommunerna. Emellertid kunna religiösa samfund och andra lagliga sammanslutningar erhålla tillåtelse att hava sina särskilda begravningsplatser. Dessutom har varje jordägare rätt att bliva begravnen på sin egendom, förutsatt att det kan ske på visst avstånd från stad eller köping. Denna rätt är dock rent personlig; den sträcker sig icke till släktingar eller anhöriga.

Omförmälda förordning föreskrev även, att i kommuner, där flera religions-samfund vore representerade, det borde finnas en särskild begravningsplats för varje religionssamfund och att, om i en sådan kommun tillgång icke funnes till mer än en begravningsplats, denna i allt fall skulle medelst murar, häckar eller gravar uppdelas i särskilda avdelningar med egna ingångar för de olika trosbekännarna. Berörda bestämmelse kom dock så småningom ur bruk och upphävdes uttryckligen år 1881.

Såsom av det föregående framgår rådde vid ifrågavarande tid frihet för olika trossamfund att förrätta begravning efter sin ritual. Rätt att anordna begravningar utan någon religiös form synes också hava förefunnits. Emellertid blevo hithörande förhållanden närmare reglerade genom en lag av den 15 november 1887 sur la liberté des funérailles. Anledningen till denna lag torde närmast hava varit, att de administrativa myndigheterna genom utfärdande av åtskilliga bestämmelser lade hinder i vägen för de borgerliga begravningarna, vilka hade börjat bliva allt vanligare. Så hade t. ex. myndigheterna på vissa platser föreskrivit, att borgerliga begravningar skulle äga rum kl. 6 på morgonen, och, när det var fråga om att visa den avlidne militära hedersbetygelser, förvägrades detta, om begravning icke ägde rum under religiösa former.

Lagen föreskriver, att i de bestämmelser, som av myndigheterna utfärdas angående begravningar, icke får göras någon som helst skillnad mellan religiös och borgerlig begravning.

Vidare stadgas, att envar, som är behörig att avgiva vittnesmål, kan genom en i testamentsform gjord förklaring meddela föreskrifter angående sin begravning. Man äger sålunda bestämma icke blott om begravningen skall äga rum under religiös eller borgerlig form utan även angående omständigheterna i övrigt vid begravningen. Ett dylikt testamentariskt förordnande har samma kraft och verkan som ett vanligt testamente, och gälla angående återkallelse därav samma regler som beträffande testamenten.

Utförandet av begravningsanordningarna kan anförtros en eller flera personer. Sådant förordnande är icke underkastat uttryckliga bestämmelser utan kan ske enligt allmänna rättsregler. Då den avlidne icke utsett någon att övervaka utförandet av hans dispositioner, tillkommer detta familjen; i första rummet efterlevande make; där sådan ej finnes, föräldrar; därefter barn och slutligen närmaste arvingar. Dock anses denna rätt icke tillkomma en släkting, som levat i tvedräkt med den avlidne, eller make i fall av skilsmässa, hemskillnad eller varaktig söndring makarna emellan.

Alla tvister med avseende å begravningsvillkoren avgöras av fredsdomaren å platsen för dödsfallet. Över fredsdomarens beslut kan klagan föras hos presidenten i distriktets civildomstol. Den förre har att giva sitt beslut samma dag, som frågan underställes honom, och den senare inom 24 timmar. Om be-

slutet underrättas mären, som har verkställigheten om hand. Det är också han, som i egenskap av polismyndighet, har att svara för ordningen vid begravingar och tillse, att sanitära hänsyn icke åsidosättas. I 1887 års lag stadgas uttryckligen, att genom densamma icke göres någon inskränkning i märens rätt att i fråga om begravingar träffa bestämmelser angående vad som bör iakttagas ur hälsovårdssynpunkt.

Slutligen stadgar ifrågavarande lag straff för överträdelse av den för begravingar enligt myndigheternas föreskrifter samt den avlidnes förordnande eller domarens avgörande gällande ordning.

Schweiz.¹

Den schweiziska förbundsorfattningen av den 29 maj 1874 innehåller i sin 53 art., andra stycket, följande stadgande: »Die Verfügung über die Begräbnisplätze steht den bürgerlichen Behörden zu. Sie haben dafür zu sorgen, dass jeder Verstorbene schicklich beerdigt werden kann.»

Innebörden av detta stadgande framgår av en sammanställning med andra bestämmelser i författningen.

Så innehåller art. 49 följande: »Die Glaubens- und Gewissensfreiheit ist unverletzlich. — Niemand darf zur Teilnahme an einer Religionsgenossenschaft, oder an einem religiösen Unterricht, oder zur Vornahme einer religiösen Handlung gezwungen, oder wegen Glaubensansichten mit Strafen irgendwelcher Art belegt werden.»

Art. 50 lyder: »Die freie Ausübung gottesdienstlicher Handlungen ist innerhalb der Schranken der Sittlichkeit und der öffentlichen Ordnung gewährleistet. — Den Kantonen, sowie dem Bunde bleibt vorbehalten, zur Handhabung der Ordnung und des öffentlichen Friedens unter den Angehörigen der verschiedenen Religionsgenossenschaften, sowie gegen Eingriffe kirchlicher Behörden in die Rechte der Bürger und des Staates, die geeigneten Massnahmen zu treffen.»

I 53 artikeln stadgas, att civilståndsregistrens förande är en de borgerliga myndigheternas sak, och i 54 artikeln förklaras, att rätten till äktenskap står under förbundets skydd och icke får inskränkas av kyrkliga hänsyn.

Förbundsorfattningen, som fastslagit tros- och samvetsfrihetens princip och i tillämpning därav fritagit den borgerliga existensen från beroendet av kyrkliga myndigheter på olika områden, har sålunda även velat betrygga en värdig begraving åt avlidna, som icke önskat eller icke skulle kunna erhålla kyrklig begraving. För vinnande av detta syfte har begravningsväsendet ställts under de borgerliga myndigheternas ledning. Borgerlig begraving är icke obligatorisk. Enligt den avlidnes eller de efterlevandes önskan kan begravingen på grund av den erkända kulturfriheten få karaktär av en religiös akt, ehuru det även med avseende å sådana fall tillkommer de borgerliga myndigheterna att meddela föreskrifter till uppehållande av den offentliga ordningen. Men det är de borgerliga myndigheternas plikt att sörja för att även icke religiösa begravingar erhålla en värdig prägel. I fråga om vad som tillhör en »anständig» begraving, växlar givetvis uppfattningen på olika orter, och det är efter denna uppfattning de kantonala och kommunala myndigheterna hava att rätta sina mera detaljerade föreskrifter i ämnet. I vissa trakter anses klockringning höra till en hederlig begraving, och där får icke klockringning vägras vid en begraving av helt borgerlig karaktär. Till en anständig begraving hör givetvis, att icke en avlidne begraves å en plats särskilt avsedd för sådana, som icke anses värdiga att vila i samma jord som andra. Dylikt äga de borgerliga myn-

¹ Framställningen är hämtad ur skr. 15/11 1919, nr 347, från beskickningen i Schweiz till utrikesministern.

digheterna att förhindra med utövande av sin beslutanderätt beträffande kyrkogårdarna. På vissa orter har också föreskrivits, att alla avlidna skola begravas på samma kyrkogård och gravarna anordnas i följd. Emellertid förekomma på sina ställen särskilda kyrkogårdar för personer tillhörande viss trosbekännelse, och detta förhållande anses icke strida mot författningen, om blott möjlighet till en »anständig» begravning finnes för alla.

Nederländerna.

I Nederländerna försiggår begravning ofta på helt borgerligt sätt. Begravningsfirandet ombesörjes därvid i allmänhet på landet av den avlidnes grannar och i städerna av en begravningsentreprenör. I fråga om religiösa ceremonier råder emellertid full frihet enligt grundlagen, som stadgar, att alla kyrkosamfund i riket åtnjuta lika skydd och att offentlig religionsövning å sådana platser som begravningsplatserna är tillåten med undantag allenast för nödiga inskränkningar med hänsyn till allmän ordning och lugn.

Om begravning och begravningsplatser gäller en lag av den 10 april 1869. Ur denna må anföras följande.

De allmänna begravningsplatserna tillhöra kommunerna. Särskilda begravningsplatser kunna emellertid inrättas. Tillstånd att anlägga särskild begravningsplats för medlemmar av ett kyrkosamfund kan icke vägras, då därtill anvisad plats uppfyller lagens villkor; och varje jordägare har rätt att å sin mark anordna begravningsplats för medlemmar av sin släkt, blott de allmänna reglerna för upprättande av begravningsplatser därigenom icke trädas för nära.

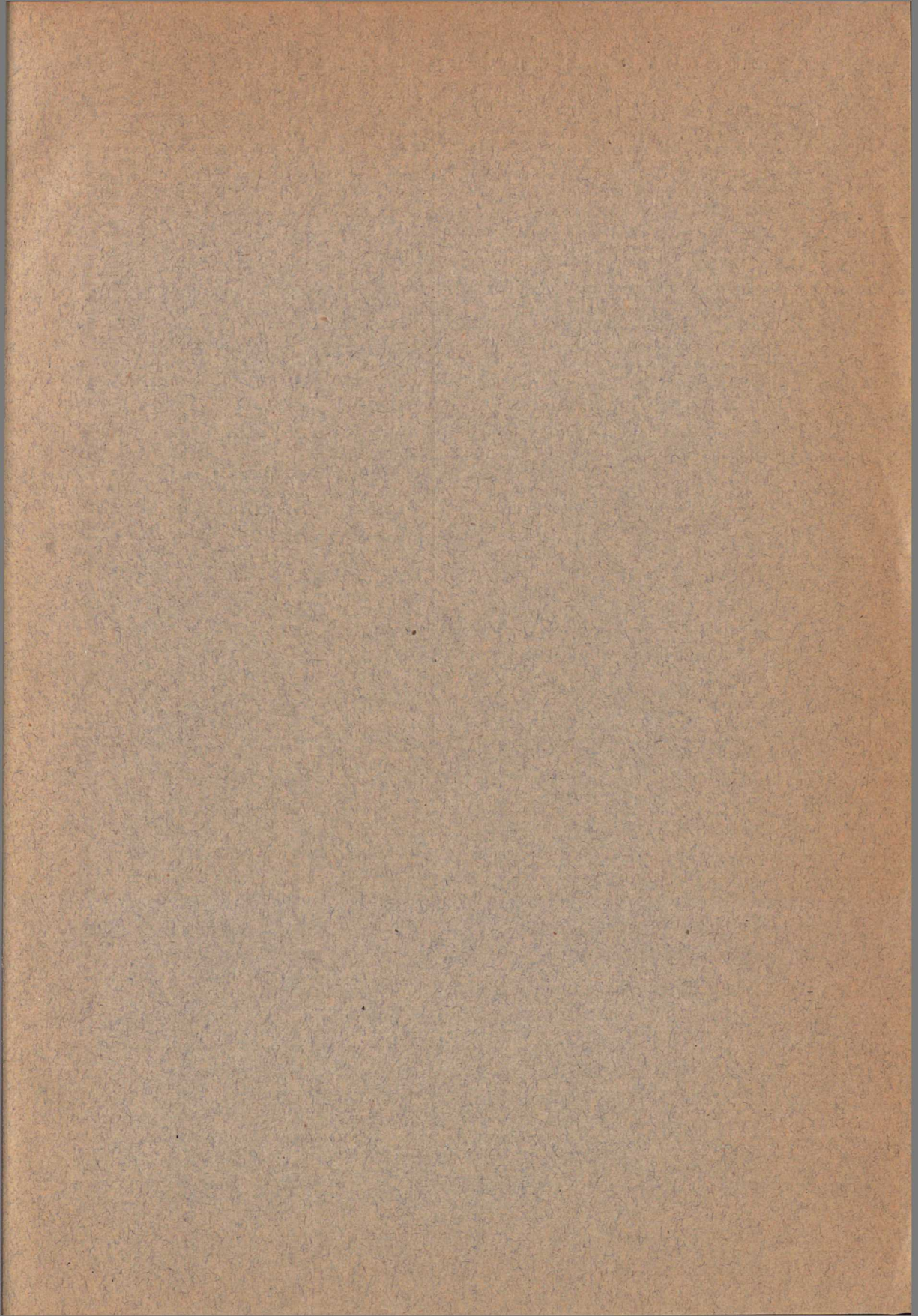
De allmänna begravningsplatserna skola så anordnas, att, på begäran av kyrkosamfund, som icke har egen begravningsplats, lik efter medlemmar av detta samfund kunna bliva begravna i en särskild, för samfundet uteslutande avsedd del av begravningsplatsen. Varje sådan avdelning skall vara avgränsad från begravningsplatsen i övrigt medelst mur, staket, galler eller häck och hava en särskild ingång, ehuru väl huvudingången till begravningsplatsen kan vara gemensam. Inrättandet av sådan avdelning sker genom kommunens försorg efter det vederbörande kyrkosamfunds styrelse blivit hörd.

Om begravning å de allmänna begravningsplatserna skall anmälan göras hos en kommunal myndighet, som utsätter tid för begravningen. Tiden skall så ut sättas, att det blir möjligt att på begravningsdagen företaga de högtidligheter, som jämlikt bruk i det kyrkosamfund, till vilket den avlidne hörde, skola äga rum.

Amerikas Förenta Stater.

I Amerikas Förenta Stater finnes icke någon borgerlig lagstiftning angående religiösa eller andra ceremonier vid begravning. De olika kyrkliga samfunden hava väl sina bestämmelser rörande gudstjänst vid begravning, och det amerikanska folket gör såsom regel bruk av kyrklig begravning; men intet finnes, som ur laglig synpunkt hindrar, att vem som helst begravas utan några som helst ceremonier.

I **Belgien** och **Italien**, där liksom i Amerikas Förenta Stater icke finnes någon statskyrka, råder uti ifrågavarande hänseende samma förhållande som i sistnämnda land.

Statens offentliga utredningar 1923

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättskipning. Fångvård.

Utredning rör. städernas domstolsväsen. [1923: 6]
Förslag till strafflag, allmänna delen, samt till lag ang.
villkorlig frigivning. [1923: 9]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Folkomröstningskommitténs utredningar 3. Folkomröstnings-
institutet i den schweiziska demokratin. [1923: 10] 4.
Folkomröstningsinstitutet i Nordamerikas förenta stater.
[1923: 8] 5. Folkomröstningsinstitutet utanför Schweiz
och förenta staterna. [1923: 20]
Folkomröstningskommitténs betänkande ang. decisiv folkom-
röstning. [1923: 19]
Betänkande och förslag i fråga om kvinnors tillträde till
statstjänster 3. Kvinns behörighet att innehåva präst-
terlig och annan kyrklig tjänst. [1923: 22]

Kommunalförvaltning.

Kommunalförfattningssakkunnigas betänkande 4. [1923: 18]

Statens och kommunernas finansväsen.

Magistraternas befriande från ansvar för kronouppbörderna
m. m. [1923: 1]

Politi.

Förslag till lag om lösdrivares behandling. [1923: 2]

Socialpolitik.

Hälso- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Spannmålsmarknadssakkunnigas betänkande. [1923: 3]
Betänkande ang. det ecklesiastika arrendeväsendet. [1923: 12]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Statens ställning till järnvägarna i främmande länder. [1923: 7]
Utredning rörande Strömsholms kanal. [1923: 11]
Vägkommissionens betänkanden. 4. [1923: 13]
Förslag till avtal rör. Stockholms bangårdsfråga. [1923: 14]
Betänkande ang. Stockholms förortsbanefråga. [1923: 21]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Betänkande med förslag till lag om församlingsstyrelse m. m.
[1923: 4]
Skolkommissionens betänkande 5. Organisatoriska och eko-
nomiska utredningar. [1923: 5]
Förslag till ändringar i jordfästningslagen. [1923: 23]

Försvarsväsen.

Försvarsrevisionens betänkande 3. Del 1. Inledande avdel-
ning, lantförsvaret. [1923: 15] Del 2. Sjöförsvaret, saam-
manfattning av revisionens förslag, särskilda yttranden.
[1923: 16] Del 3. Bilagor. [1923: 17]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.